

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Maxmilián Lobkowicz, aristokrat v československých službách

Maxmilián Lobkowicz, an Aristocrat in Czechoslovak services

Karolína Šnoblová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání — Základy společenských věd
se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Maxmilián Lobkowitz, aristokrat v československých službách* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Netřebě dne 14. 3. 2021

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu prof. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D. za cenné rady a vstřícnost při konzultacích. Dále děkuji, bohužel v nedávné době zesnulému, právníkovi rodiny Lobkowiczů panu JUDr. Miroslavu Popelářovi za cenné informace v počátcích mého bádání. Na závěr bych ráda poděkovala pravňukovi Maxmiliána Lobkowicze panu Williamu R. Lobkowiczovi jr. za podporu a poskytnuté informace.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na osobnost Maxmiliána Ervína knížete z Lobkovicz, který pochází z jednoho z nejvýznamnějších českých šlechtických rodů. Kromě života Maxmiliána Lobkovicze se bakalářská práce tedy zabývá i stručnou historií rodu. Zvláštní pozornost je věnována diplomatické službě, do které Maxmilián vstoupil roku 1920 a od jejíhož počátku v nedávné době uběhlo sto let. Důraz je především kladen na funkci československého vyslance a později velvyslance u londýnské vlády. Život Maxmiliána Lobkovicze byl v mnoha směrech ovlivněn německou okupací Československé republiky v březnu roku 1939 a únorovým převratem z roku 1948. Důležitá část je proto zaměřena na toto období. Součástí textu je také zamyšlení nad významem jeho osobnosti. Maxmilián se totiž stal vlivným mužem, který se dostal do nejvyšších diplomatických kruhů.

KLÍČOVÁ SLOVA

dějiny, Československo, aristokracie, diplomacie

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on the personality of Prince Maxmilián Ervín of Lobkowitz, who comes from one of the most important Czech aristocratic families. Apart from the life of Maxmilián Lobkowitz, the bachelor thesis also deals with a brief history of the family. Special attention is paid to the diplomatic service, which Maximilian joined in 1920 and a hundred years have recently passed since its beginning. Emphasis is put on his position of Czechoslovak envoy and later ambassador to the London government. The life of Maximilian Lobkowitz was in many ways influenced by the German occupation of the Czechoslovak Republic in March 1939 and the February coup of 1948. An important part of the bachelor thesis is therefore focused on this period. The thesis also includes a reflection on the importance of his personality. In fact, Maxmilián became an influential man who got into the highest diplomatic circles.

KEYWORDS

History, Czechoslovakia, aristocracy, diplomacy

Obsah

Úvod	6
1 Historie rodu Lobkowiczů	9
2 Rodový majetek	14
3 Maxmilián Ervín kníže z Lobkowicz	19
3.1 Rodina a vstup do československé diplomacie	19
3.2 V exilu	23
3.3 Jmenování velvyslancem	33
3.4 Třetí republika a druhý exil	41
Závěr	45
Seznam použitých informačních zdrojů	47
Seznam obrazových příloh	50
Obrazové přílohy	52

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila osobu Maxmiliána Lobkowicze. Jedná se o muže, který pocházel z jednoho z nejvýznamnějších českých šlechtických rodů. Již od dětství jsem sama tíhla k návštěvě různých historických památek. Zajímal mě nejen stavby samotné, ale také historie příslušných šlechtických rodů. Během studia na gymnáziu jsem se rozhodla tuto zálibu dále rozvíjet. Proto jsem se stala průvodkyní na zámku v Nelahozevsi, který se nachází nedaleko mého bydliště.

Jedná se o jeden z nejpozoruhodnějších renesančních zámků v Čechách. Historie zámku je již od 17. století spjata s rodem Lobkowiczů. Roku 1623 totiž koupila toto skvostné sídlo Polyxena z Pernštejna a Lobkowicz a zámek se tak stal majetkem rodu. Zámek Nelahozeves patří v současné době mezi čtyři objekty, které roudnická větev rodiny Lobkowiczů vlastní. Své sbírky a historii rodina zpřístupňuje veřejnosti právě v Nelahozevsi a v Lobkowiczském paláci na Pražském hradě.

Práce průvodkyně v Nelahozevsi mě přivedla k rodině a její historii. Rod Lobkowiczů sehrál mnoho klíčových okamžiků v českých dějinách. Byla jsem si vědoma, jaká příležitost se mi naskytla. Mohla jsem se totiž věnovat studiu opravdu významného šlechtického rodu, jehož příslušníci patří mezi známé historické postavy. Jednou z nich je i Maxmilián Lobkowicz.

Osobnost a život Maxmiliána Lobkowicze mě zaujala z několika důvodů. Nejprve mě lákala jakási tajemnost, neboť v rámci prohlídek je tomuto muži věnovaný jen malý prostor. Již z fotografie od Františka Drtikola, která představuje Maxe v rámci expozice na zámku v Nelahozevsi, je však patrné, že se jednalo o zajímavého muže. Maxmilián působí na fotografii velmi sebejistě, ale zároveň oddaně. Důležité je také uvést, že již z této fotografie je patrný diplomatický nádech. Maxmilián se totiž i přes svůj původ rozhodl dát své služby k dispozici nově vzniklé republice. Tento fakt je největším důvodem, proč jsem se zaměřila právě na Maxmiliána. Skutečnost, že se potomek slavného šlechtického rodu zaměřil na diplomatickou službu své vlasti, je totiž celkem nevídaná. Tyto podněty mě vedly k dalšímu studiu a objevení zajímavých informací, které mě přiměly věnovat se životu Maxmiliána Lobkowicze. Jednou z nich je například oddanost Československu i přes nepřízně osudu, vztah k jeho ženě nebo přátelství s Janem Masarykem.

Mým cílem je zachytit životní osudy tohoto významného, ale dnes bohužel zapomenutého muže. Abych se tomu mohla věnovat, zaměřím se nejprve na historii rodu Lobkowiczů. Tato část bude vycházet zejména z publikace Lobkowiczové: Dějiny a genealogie rodu od autorů Marie Mžykové, Petra Maška a Stanislava Kasíka. O rodu Lobkowiczů totiž dosud neexistuje kvalitnější publikace.

Důležité je neopomenout, že se jedná o téma částečně zpracované a publikované, proto jsem musela vycházet z vydaných zdrojů, ale i rozsáhlých nezpracovaných pramenů, které přináší dosud nepublikované informace o životě Maxmiliána Lobkowicze.

Kromě vydaných publikací jsem využila i celé řady archivních pramenů. Prvním z archivů, ve kterém jsem studovala, je Archiv bezpečnostních složek. V tomto archivu se nachází materiály zejména z období druhé světové války a následného období komunismu. Kromě podkladů týkajících se rodinných statků, jsou zde i informace o Maxově životě.

Dalším významným zdrojem materiálů byl Národní archiv. Zde jsem získala nejvíce primárních pramenů. Díky studiu těchto pramenů jsem se dozvěděla především různé zajímavosti. Nejvíce mě oslovila složka, kde se nachází dobové anglické novinové články, které se týkají Maxe. Díky nim jsem si mohla udělat přehled zejména o jeho kulturním životě v době diplomatické služby.

Podstatným zdrojem pramenů byl také Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky, neboť zde se nachází Maxův osobní spis a četné informace o vyslanecké a později velvyslanecké službě. Konkrétně jsem pracovala s fondy Londýnský archiv – obyčejný, Londýnský archiv – důvěrný, s fondem Osobní spisy a Diplomatický protokol 1945-1959.

Posledním archivem, ze kterého jsem čerpala, je Vojenský ústřední archiv. Maxmiliánově vojenské službě se sice věnovat nebudu, ale i přesto jsem zde našla důležité informace pro mé zaměření.

Velice důležitým zdrojem informací se pro mě také stal rukopis nazvaný Maxmilián Ervín Lobkowicz, Aristokrat velvyslancem republiky. Autorem textu je rodinný právník JUDr. Miroslav Popelář. Jedná se o klíčovou práci, neboť autor pracoval s podklady z rodinného archivu, ve kterém je studium povolováno jen ve výjimečných případech. Popelářův text byl publikován v knize Ve znamení Merkura: šlechta českých zemí

v evropské diplomacii, která vyšla roku 2020. Pro účely mé bakalářské práce jsem ovšem s tímto rukopisem, po předchozí domluvě s panem doktorem Popelářem, pracovala ještě před jeho vydáním.

V rámci mé práce bych ráda zachytila Maxmiliána jako významného a zajímavého člověka, kterým bezpochyby byl. Přála bych si tedy zdůraznit jeho lidskost, cílevědomost a také oddanost vůči Československu, o kterou nepřišel ani v závěru svého života.

1 Historie rodu Lobkowiczů

Lobkowiczové patří mezi nejvznešenější české šlechtické rody. Rod Lobkowiczů se až na několik výjimek prezentoval jako rod katolický, který hájí práva české koruny i jejích obyvatel. Lobkowiczové vždy podporovali kulturní rozvoj země a sami vystupovali jako mecenáši umění. Vedle kulturních zájmů se mnoho členů naplno věnovalo politice a správě země. Nesmíme zapomenout, že někteří příslušníci rodu se zaobírali politikou i v době po zrušení monarchie, a to jako jedni z mála českých šlechtických rodů.¹

Jméno rodu může na první pohled působit jako poněkud cizí. Ve skutečnosti označení „Lobkowicz“ představuje nejstarší českou dochovanou formu jména. V průběhu 18. a 19. století byla nejčastější používanou formou „Lobkowitz“. Roku 1919 bylo ovšem Ferdinandem Zdenkem, devátým panujícím knížetem z roudnické primogenitury, rozhodnuto o závazném užívání nejstarší dochované formy. Jednalo se o rodinnou dohodu mezi roudnickou primogeniturou a mělnickou sekundogeniturou.²

V 15. století se rod rozdělil do dvou linií. Jedná se o linii Hasištejnských z Lobkowicz a Popelů z Lobkowicz. Popelové se na přelomu 15. a 16. století rozvětvili do dalších dvou větví, a to větve bílinské a chlumecké. Bílinská větev, jež disponovala hraběcím titulem, vymřela na počátku 18. století. Chlumecká větev se v polovině 16. století dále rozštěpila na vlastní linii chlumeckou a zbirožskou. Zbirožská linie vymřela v období 17. století. Chlumecká linie se ovšem na počátku 18. století znovu rozdělila na roudnickou primogenituru a mělnickou sekundogenituru. Obě tyto linie žijí dodnes. Roudnická primogenitura ale existuje ve třech dalších liniích. Jedná se o vlastní roudnickou větev, křimickou a dolnobeřkovickou větev. K rozdělení původní primogenitury na tyto tři větve došlo na přelomu 18. a 19. století.³

Zakladatelem vlastní chlumecké linie se stal mladší syn Ladislava z Lobkowicz († 1505), který se jmenoval rovněž Ladislav (1501-1584). Ladislav se jako většina Lobkowiczů

¹ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 15.

² Tamtéž.

³ Tamtéž, s. 16.

postavil roku 1547 na stranu krále Ferdinanda. Během své kariéry dokonce působil jako nejvyšší hofmistr Království českého. Ladislav měl tři syny – Ladislava (1566-1621), Václava († 1596) a Zdeňka Vojtěcha (1568-1628). Václav zemřel v bitvě u Keresztése v bojích s Turky. Ladislav byl jmenován moravským zemským hejtmanem. V té době zahájil protireformační politiku a kvůli snaze o organizování moravských katolických šlechticů k případnému odporu vůči vládě direktorů, mu byla do konce povstání znemožněna protievangelická činnost. Jeho jediný syn zemřel již v mládí, a tak majetek chlumeckých Popelů připadl nejmladšímu z bratrů, Zdeňkovi Vojtěchovi.⁴

Zdeněk Vojtěch je považován za nejvýznamnějšího člena rodu Lobkowiczů. O Zdeňkovi se hovoří jako o horlivém katolíkově. Již roku 1599 se stal nejvyšším kancléřem Království českého a byl předním politikem tzv. španělské, striktně katolické strany. Tato strana nezakrývala svou touhu po likvidaci protestantismu. Zdeněk Vojtěch došel tak daleko, že odmítl splnit svou úřední povinnost. Po vydání Majestátu císařem Rudolfem II. roku 1609 totiž odmítl tento dokument podepsat.⁵ V době stavovského povstání prodléval Zdeněk jako kancléř u vídeňského dvora. Kdyby tomu tak nebylo, čekal by ho stejný nebo horší osud jako místodržící císaře Matyáše. Za několik týdnů po defenestraci odjela za Zdeňkem jeho žena se synem. Polyxena ve Vídni rychle zapadla do prostředí českých katolíků a společně v čele se Zdeňkem tu usilovali o porážku povstání.⁶ Odměnou mu bylo udělení Řádu zlatého rouna, který získal jako první z rodu. Po porážce povstání byl Zdeněk povýšen do knížecího stavu a začal užívat titul „vladař domu lobkowiczského.“⁷

Zdeněk Vojtěch se oženil dne 23. listopadu roku 1603 s Polyxenou z Pernštejna (1566-1642), vdovou po Vilémovi z Rožmberka. Po desetiletém vdovství tak Polyxena našla odpovídajícího ženicha. Zdeněk Vojtěch byl považován za hlavu české katolické šlechty, měl dobré vzdělání a pověst. Potěšení nad sňatkem projevil i císař Rudolf II., který dal k dispozici rožmberský palác na Pražském hradě, kde Polyxena zažila i svou první svatbu. Navíc poskytl novomanželům pozoruhodný dar. Jednalo se o domácí oltář z ebenového

⁴ Tamtéž, s. 35-36.

⁵ Tamtéž, s. 36-38.

⁶ J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*, s. 213-215.

⁷ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 36-38.

dřeva, který byl zdobený polodrahokamy a drahokamy.⁸ Sňatkem Lobkowiczové získali Roudnici nad Labem a Sedlčany. Při příležitosti jejich svatby vydala pražská universita oslavnou publikaci. Manželé měli stejné politické názory, neboť i Polyxena byla horlivou katoličkou. Dokonce se uvádí, že sama Polyxena byla v pozadí mnoha Zdeňkových rozhodnutí. Jedním z jejích nejznámějších činů je poskytnutí azylu v paláci na Hradčanech místodržícím císaře Matyáše v době defenestrace.⁹ „Polyxena se zapsala do dějin tří slavných českých rodů, Pernštejnů, Rožmberků a Lobkowiczů. Zatímco u prvních dvou byla svědkem jejich vymření, třetímu zajistila pokračování na další staletí dopředu.“¹⁰

Jediným synem Zdeňka Vojtěcha a Polyxeny byl Václav Eusebius (1609-1677). Václav Eusebius založil během třicetileté války vlastní vojenský oddíl. Na své náklady vojáky rekrutoval, založil pět rot kyrysníků, oblékl je a také vybavil.¹¹ Později se stal válečným radou u vídeňského dvora. Funkci zastával za Ferdinanda III. i za Leopolda I. Václav Eusebius od roku 1652 předsedal císařské válečné radě a roku 1699 byl dokonce jmenován prezidentem tajné rady, tedy de facto prvním ministrem říše.¹² Poslední tři roky života prožil v domácím vězení na svém zámku v Roudnici. Václav Eusebius měl totiž mnoho protivníků. Řadu z nich si vytvořil u vídeňského dvora, kvůli prosazování spojení s Francií. Za Václava Eusebia roku 1641 také dochází k zisku okněžněného hrabství Sternstein a roku 1646 k zisku vévodství Záhaňského. Jedná se o slezské vévodství, které kdysi vlastnil Albrecht z Valdštejna.¹³ Václav Eusebius byl dvakrát ženatý, nejprve od roku 1638 s Johanou Myškovou ze Žlunic. Johana ovšem zemřela roku 1650 bezdětná. Podruhé se Václav Eusebius oženil roku 1653 s Auguste Sophie von Pfalz-Sulzbach. Druhá žena mu porodila tři syny a dceru, z nichž se dalším panujícím knížetem stal Ferdinand August.¹⁴

Třetí panující kníže, Ferdinand August Leopold (1655-1715), se stal nejvyšším hofmistrem císařovny Vilemíny Amálie, manželky císaře Josefa I. Z jeho synů se tři dožili dospělého

⁸ J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*, s. 144-145.

⁹ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 37-39.

¹⁰ Tamtéž, s. 39.

¹¹ C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon*, Teil 15, s. 330–335.

¹² *Lobkowiczské sbírky*, o. p. s., 2017, s. 10.

¹³ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 40-41.

¹⁴ C. von WURZBACH, *Biographisches Lexikon*, Teil 15, s. 330–335.

věku. Josef Antonín August (1681-1717) si zvolil vojenskou kariéru a zemřel v tureckých válkách. Další dva synové, Filip Hyacint (1680-1734) a Jan Jiří Kristián (1686-1753), se stali zakladateli dvou hlavních knížecích větví rodu Popelů z Lobkowicz, roudnické primogenitury a mělnické sekundogenitury.¹⁵

Filip Hyacint, čtvrtý panující kníže, se tedy stal zakladatelem roudnické primogenitury, která se v třetí generaci znovu rozdělila do tří rodových linií. Ze čtyř synů přežil jen Ferdinand Filip Josef (1724-1784), který se stal pátým vládnoucím knížetem. V této době bylo okolí zámku v Roudnici ohroženo pruskými a saskými vojsky. Zámek byl nakonec vydrancován a začal být využíván jako vojenský lazaret císařské armády.¹⁶

Jediným synem pátého knížete byl Josef František Maxmilián (1772-1816), šestý vládnoucí kníže. Josef František Maxmilián nebyl příliš dobrým hospodářem a velké finanční obnosy vynakládal zejména na hudební aktivity. Kníže se stal například mecenášem Ludwiga van Beethovena. Tři nejstarší synové Josefa Františka Maxmiliána byli zakladateli dalších linií roudnické primogenitury. Ferdinand Josef Jan (1797-1868) byl zakladatelem vlastní roudnické primogeniturní větve. Jan Nepomuk Karel (1799-1878) založil křimickou větev a poslední z bratrů Josef František Karel (1803-1875) založil dolnobeřkovickou větev.¹⁷

Ferdinand Josef Jan se tedy stal sedmým panujícím knížetem z Lobkowicz. Ferdinand Josef byl císařským tajným radou a od roku 1861 se stal dědičným členem panské sněmovny. Ferdinandův starší syn Maxmilián Osvald (1827-1871) byl poručíkem jezdeckého pluku. Osmým panujícím knížetem se stal Ferdinandův mladší syn Mořic (1831-1903), který působil jako císařský komoří.

Jediným synem Mořice byl Ferdinand Zdenko (1858-1938), devátý panující kníže. Ferdinand Zdenko působil stejně jako otec jako císařský komoří. Se svojí ženou měl celkem deset dětí a roku 1920 rezignoval ve prospěch druhorozeného syna Maxmiliána Ervína (1888-1967) v roli vladaře domu lobkowiczkého. Prvorozený syn Ferdinand Josef (1885-1953) se práva nástupnictví vzdal kvůli sňatku s neurozenou Klotildou Leopoldinou

¹⁵ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 42.

¹⁶ Tamtéž, s. 48-49.

¹⁷ Tamtéž, s. 49-50.

Volkovou (1888-1970). Ferdinand Josef měl dceru Ludmilu (1922-1952) a syna Zdeňka Hyacinta (1924-1964).¹⁸

Desátým panujícím knížetem byl tedy Maxmilián Ervín, mladší syn Ferdinanda Zdenka. Maxmilián byl politikem a diplomatem, který stávil na první místo svou loajalitu k československému státu. Max navzdory různým tendencím vlády, které směřovaly proti aristokracii, podporoval nově vzniklou republiku a v zahraničí usiloval o její mezinárodní uznání.¹⁹ Maxmilián disponoval titulem panujícího knížete do roku 1933. Toho roku přešel titul panujícího knížete z Lobkowicz zpět na otce Ferdinanda Zdenka. K tomuto aktu došlo kvůli Maxmiliánově sňatku s rozvedenou anglickou šlechtičnou Gillian Margaret Somerville (1890-1982). Po smrti Ferdinanda Zdenka přešel titul panujícího knížete na Jaroslava z křimické větve rodu, který byl primogeniturně nejbližším příbuzným.²⁰

¹⁸ Tamtéž, s. 52-53.

¹⁹ Lobkowiczské sbírky, o. p. s., 2017, s. 14-16.

²⁰ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 53.

2 Rodový majetek

Ladislav, zakladatel vlastní chlumecké linie, získal dědictvím Vysoký Chlumec a další statky v Čechách. Navíc dostal roku 1575 německá panství Sternstein/Störnstein a Neustadt an der Waldnaab v Horní Falci od císaře Maxmiliána II. Další významné rozšíření majetku přinesla svatba Zdeňka Vojtěcha s Polyxenou, vdovou po Vilémovi z Rožmberka.²¹ Polyxena totiž po prvním manželovi Vilémovi z Rožmberka zdělila domy a zahrady na vltavském břehu pod Pražským hradem a také výnosné panství v Roudnici nad Labem. Na původně románsko-gotický hrad zaměřil Vilém v závěru života velkou pozornost. Pod vlivem Polyxeny se rozhodl pro přestavbu panství na renesanční sídlo. Jen v roce 1591 vložil do Roudnice přibližně devět tisíc kop, což bylo více než vložil do staveb na všech jihočeských panstvích dohromady. Zámek v Roudnici nad Labem navíc získal namísto Vysokého Chlumce pozici hlavního sídla rodu. Zbylé dědictví připadlo bratru Petru Vokovi.²² Roku 1618 byl majetek Zdeňka Vojtěcha konfiskován protestanskými stavy. Stavové se totiž usnesli na zabavení statků některých katolíků a hlavních protivníků odboje, mezi které právě patřil i nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch.²³ Roku 1620 ale dochází k porážce stavů a ke zvratu ve prospěch katolíků. Manželům byl majetek navrácen a také zároveň získali příležitost ke koupi některých konfiskovaných sídel nekatolických stavů.²⁴ Polyxena tak koupila například Lobkovice, které se tím vrátily po dvou stech letech do vlastnictví původního rodu. Další významnou koupi představoval statek Nelahozeves.²⁵

Druhý vládnoucí kníže, Václav Eusebius, vytvořil ze svých statků rozlehlý rodinný fideikomisní statek. Filip Hyacint zdědil fideikomisní majetek rodu, a navíc ho zvětšil o statek Bílina, který získal dědictvím po své první manželce. Jeho syn Ferdinand Filip Josef přikoupil panství Jezeří, které bylo z dědictví po posledním příslušníkovi bílinské větve,

²¹ Tamtéž, s. 35-39.

²² J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*, s. 235-260.

²³ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, s. 21.

²⁴ Lobkowiczské sbírky, o. p. s., 2017, s. 8-10.

²⁵ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 39.

a tak se roudnická primogenitura stala vlastníkem všech statků vymřelých větví rodu Popelů z Lobkowicz.²⁶

Ferdinand Josef Jan, sedmý panující kníže, musel roku 1829 odprodat Lobkovice a fideikomisní panství za něj tak čítalo Roudnici, Vysoký Chlumeč, Bílinu, Jezeří, Libčeves, Encovany, Nelahozeves s Brozany, Mirošovice, Střekov, Příčovy a Skřýšov, dále alodiální statky Liběšice v Čechách, Pfannberg a Weyer ve Štýrsku. Následující kníže Mořic získal Lobkovice roku 1897 nazpět.²⁷

Dalším vládnoucím knížetem byl Ferdinand Zdenko. Dle zásad svěřenství roudnických Lobkowiczů měl být jeho majetkovým nástupcem starší syn Ferdinand Josef. V říjnu roku 1920 se ale Ferdinand Josef vzdává čekatelských práv a zanedlouho se žení s neurozenou Klotildou Leopoldinou Volkovou. Rovněž se práv dosavadního držitele a uživatele svěřenství vzdal Ferdinand Zdenko. K nástupnictví se přihlásil jeho mladší syn Maxmilián, kterému bylo svěřenství odevzdáno. Roku 1924 ovšem nová republika zrušila svěřenství zákonem č. 179/1924 Sb. „V důsledku nové právní úpravy došlo k uzavření tzv. Londýnské dohody, podepsané v Praze dne 4. května 1925 a dne 8. května téhož roku v Londýně, kterou se veškeré svěřenské jmění stalo neomezeným a výhradním vlastnictvím JUDr. Maxmiliána Ervína Lobkowicze.“²⁸

V období první republiky ovšem roudničtí Lobkowiczové na základě pozemkové reformy ztratili část své držby. Jednalo se o nejdůležitější legislativní zásah do vlastnických vztahů v období první republiky. Samotnou reformu zahájil v dubnu roku 1919 tzv. záborový zákon č. 25/1919 Sb. Tento zákon stanovil zábor zemědělské půdy nad 150 ha nebo 250 ha půdy vůbec. Označení zábor bylo v té době zcela nové a mělo poukazovat na skutečnost, že nejde o vyvlastnění. Vlastník totiž zatím zůstal vlastníkem a byl pouze ve svém právu omezen. Klíčovým zákonem byl zákon č. 329/1920 Sb., o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový. Tento zákon stanovil zásadu náhrady podle průměru cen z období mezi lety

²⁶ Tamtéž, s. 41-49.

²⁷ Tamtéž, s. 52.

²⁸ M. POPELÁŘ, *Maxmilián Ervín Lobkowicz. Aristokrat velvyslancem republiky*, rukopis, archiv autorky, s. 8.

1913-1915. Náhrada se s rostoucí rozlohou pozemků snižovala, a to až o 40 %.²⁹ Reforma vedla u rodiny Lobkowiczů k odstoupení řady zemědělských dvorů. Většina ostatního majetku, tj. lesní, domovní a průmyslový majetek jako vinařství včetně zámeckých budov a paláce na Pražském hradě zůstaly ve vlastnictví Maxmiliána Ervína.³⁰

Další revize pozemkové držby byla spojena s příchodem nacistů. Začala již po okupaci pohraničních oblastí roku 1938. Cílem nacistické německé politiky bylo soustavné osídlování českých zemí a germanizace obyvatelstva. V prvních měsících okupace docházelo k uvalení nucené správy na pozemky, které původně patřily židovským majitelům. Po 18 měsících dosazování nucených správ se ovšem jako efektivnější způsob ukázalo získávání velkých vlastnických celků, statků církevních, státních a šlechtických. Původní majitelé velkostatků, které byly zabavené ve prospěch Třetí říše, neobdrželi žádnou finanční náhradu.³¹ I bývalý rodový fideikomis rodu Lobkowiczů byl v období protektorátu zabaven německými nacisty. Po zabavení majetku německými nacisty bylo v prostorách roudnického zámku zřízeno výcvikové středisko pro německou mládež. Po skončení druhé světové války byl Maxovi majetek navrácen, ale v důsledku únorového převratu roku 1948 opět zabaven.

V období po roce 1990 došlo k restituci bývalých sídel roudnické větve rodiny Lobkowiczů. Majetek byl nakonec restituovaný na základě zákona č. 172/1991 Sb. Restituovaný majetek převzal Maxmiliánův nejstarší syn Martin a vnuk William.³² Rodině byly mezi lety 1992-1993 navraceny zámek Roudnice nad Labem, zámek Jezeří, zámek Nelahozeves a hrad Střekov. Lobkowiczský palác byl rodině navrácen až roku 2002 po několikaletém soudním sporu.³³ Krátce po restituci zámku Nelahozeves zde rodina zpřístupnila své umělecké sbírky. V období mezi lety 1997-2007 tu tak vznikla expozice nazvaná „Umění šesti století“, jež

²⁹ V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*, s. 46-47.

³⁰ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 690.

³¹ Z. HAZDRA – V. HORČIČKA – J. ŽUPANIČ, *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*, s. 178-187.

³² M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 169.

³³ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 696.

představovala skvosty, které se řadí mezi nejvýznamnější evropské soukromé sbírky. Roku 2007 došlo k převezení části exponátů do nového muzea v Lobkowiczském paláci. V Nelahozevsi poté vznikla nová expozice „Pohled do šlechtického interiéru.“³⁴ V současné době je správcem rodinného majetku Maxův vnuk William s manželkou Alexandrou.

Ze zámků se důstojného využití dočkala jen Nelahozeves. Například na zámku v Roudnici se nacházela Vojenská hudební škola Víta Nejedlého. Z finančních důvodů byla také část majetku odprodána nebo darována státu.

Příkladem je zámek Jezeří. V dubnu roku 1948 byla na Jezeří zavedena Zemským národním výborem národní správa.³⁵ V září roku 1950 byl dán zámek k dispozici Ministerstvu národní obrany. Konkrétně byl poté předán k užívání Posádkové správy Chomutov. Přestože šlo o kulturní majetek, byl zámek využíván k ubytování vojenského útvaru. Vojenská správa tento objekt využívala až do roku 1955, kdy jej převzalo Ministerstvo vnitra.³⁶ Na základě rozhodnutí z ledna roku 1958 bylo správou objektu pověřeno Ministerstvo školství a kultury, odbor památkové péče. Dne 29. srpna roku 1958 byl zámek předán Státní památkové správě a ta jej roku 1959 odevzdala Krajskému národnímu výboru v Ústí nad Labem.³⁷ Ve správě Krajského národního výboru v Ústí nad Labem zůstal objekt až do roku 1961, kdy byl předán pod správu Okresního národního výboru Most. Pod správou této organizace zůstal objekt do roku 1972. Poté přešlo Jezeří do správy Krajského střediska památkové péče a ochrany v Ústí nad Labem, a to až do roku 1991.³⁸ Vzhledem ke špatnému stavu Jezeří a velkému množství dalších restituovaných sídel se rodina nakonec rozhodla zámek prodat. Díky přátelské radě však William Lobkowicz od prodeje zámku odstoupil, neboť by ho pravděpodobně odkoupily doly, čímž by získaly pravomoc zámek strhnout a pokračovat tak

³⁴ Lobkowiczské sbírky, o. p. s., 2017, s. 61.

³⁵ ABS, sign. 305-509-2/30-34.

³⁶ NA, Státní památková správa Praha – fond 864.

³⁷ Národní památkový ústav: Jezeří, [citováno dne: 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.zamek-jezeri.cz/cs/o-zamku/historie>.

³⁸ NA, Státní památková správa Praha – fond 864.

v těžbě, která v bezprostředním okolí Jezeří probíhá. William se nakonec s rodinou rozhodl pro darování zámku Jezeří státu.³⁹

Dalším panstvím, které bylo z finančních důvodů prodáno, je hrad Vysoký Chlumeč. Sídlo, které bývalo hlavní rezidencí rodu, bylo rodině Lobkowiczů navráčeno roku 1992. Kvůli finančním otázkám došlo ovšem k prodeji a roku 1998 tak přešel hrad do držení nového majitele, kterým je Riprand, Graf von und zu Arco-Zinneberg.⁴⁰ V současné době tak roudničtí Lobkowiczové vlastní zámek Nelahozeves, zámek v Roudnici nad Labem, hrad Střekov a Lobkowiczský palác na Pražském hradě.

³⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Linda. *Zámek Jezeří a jeho novodobá historie*. 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce Vlnas, Vít, s. 13-50.

⁴⁰ vysoky-chlumeec.cz [online], [citováno dne: 7. 12. 2020]. Dostupné z: <http://www.vysoky-chlumeec.cz/historie-hradu/d-30412>.

3 Maxmilián Ervín kníže z Lobkowicz

3.1 Rodina a vstup do československé diplomacie

Maxmilián Lobkowicz se narodil 29. prosince roku 1888 v Bílině, na jednom z rodových sídel. Maxmilián byl druhorozeným synem Ferdinanda Zdenka, devátého panujícího knížete a Anny Berty z Lobkowicz, roz. Neippergové. Svatba Maxmiliánových rodičů se konala ve Vídni, kde rodina vlastnila Lobkowiczský palác.⁴¹ Ferdinand Zdenko byl posledním vládnoucím knížetem z roudnické větve rodu Lobkowiczů. Roku 1919 rozhodl o používání nejstarší dochované formy jména „z Lobkowicz“ na místo německé varianty „Lobkowitz“. Sám byl držitelem Řádu zlatého rouna a podporovatelem monarchie.⁴² Anna Berta z Lobkowicz, roz. Neippergová se stala dámou Hvězdového kříže a palácovou dámou. V rámci rodiny je považována zejména za pilnou matku deseti dětí.⁴³

Maxmilián se tedy pyšnil velkým počtem sourozenců. Velký počet dětí prý v rodinné historii, ani současnosti není nic neobvyklého.⁴⁴ Konkrétně měl Maxmilián tři bratry a šest sester, které byly prohlášeny čestnými dámami Hvězdového kříže.

Přes svůj aristokratický původ se Maxmilián rozhodl zasvětit svůj život diplomacii. Důležité je podotknout, že Maxmilián nikdy nepůsobil jako vzorný šlechtic. Nezastával monarchistické postoje, ani neholdoval tradičnímu aristokratickému způsobu života. Například na rozdíl od svého otce nemiloval lov, běžnou zálibu šlechtického prostředí. Maxmilián byl naopak již moderním člověkem. Obdivoval moderní umění, hudbu a literaturu. Podle vzpomínek snachy Margaret byl Max velmi společenským člověkem. Přesto mnohé svým rozhodnutím sloužit nově vzniklé republice překvapil.⁴⁵

Maxmilián požádal o přijetí do zahraniční služby roku 1920. Žádost poslal na prezidium Ministerstva zahraničí dne 24. dubna. K žádosti přiložil také svůj životopis. Maxmilián

⁴¹ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 160-168.

⁴² Z. HAZDRA, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*, s. 200-201.

⁴³ M. MŽYKOVÁ – P. MAŠEK – S. KASÍK, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, s. 165-169.

⁴⁴ V. VOTÝPKA, *Paradoxy české šlechty*, s. 245.

⁴⁵ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 686-690.

v životopise uvedl datum a místo svého narození, otce či nynější bydliště v Praze v Jiřské ulici. Zajímavou informací je příslušnost, u které uvedl Roudnice nad Labem. Důležitá část se věnuje studiu a praxi ve státní službě. Maxmilián vystudoval malostranské německé gymnasium, složil tři státní zkoušky a doktorát na Právnické fakultě v Praze. Titul doktora práv byl Maxmiliánovi udělen 13. prosince roku 1913.⁴⁶ V rámci státní služby působil od 16. října roku 1913 do 15. března 1914 u okresního soudu pro Malou Stranu. Hned následující den započal službu u zemského soudu jako právní praktikant. Zde Maxmilián působil do 31. července roku 1914. Roku 1918 působil od 23. října do 6. listopadu v prezidiu. Následující den nastoupil u 8. oddělení místodržitelství zemské správy politické v Praze, kde byl do 9. ledna roku 1919. Téhož roku byl Maxmilián převzat do svazku československé armády jako nadporučík v záloze. Maxmilián v životopise neopomenul ani znalost několika jazyků. Jednalo se o češtinu, němčinu, francouzštinu, angličtinu a polštinu. Závěr životopisu obsahuje několik zmínek o veřejné činnosti a spolkovém životě. Maxmilián byl například jedním ze zakládajících členů klubu Za starou Prahu. Dále byl členem Anglo-Czechoslovak clubu. Mezi lety 1918 a 1919 napsal také několik článků do časopisu Union.⁴⁷

Maxmiliánova žádost o přijetí do zahraniční služby byla přijata. Dne 6. července roku 1920 došlo k jeho jmenování legačním tajemníkem II. třídy u Ministerstva zahraničních věcí. Službu Maxmilián nastoupil 1. srpna 1920. Již o dva dny později složil služební přísahu věrnosti Československé republice. Služební přísaha zněla: „Přisahám a slibuji na svou čest a svědomí, že Československé republice budu vždy věren a její vlády poslušen, že budu veškery státní zákony zachovávat, všechny své úřední povinnosti dle platných zákonů a nařízení vykonávat pilně, svědomitě a nestranně, úředního tajemství neprozradím a ve všem svém jednání jen prospěchu státu a zájmu služby budu dbáti.“⁴⁸

⁴⁶ První státní zkouška proběhla 15. července roku 1909 s hodnocením dostatečně. Druhá zkouška se konala 14. prosince roku 1912 rovněž s hodnocením dostatečně. Poslední zkouška se uskutečnila 11. července roku 1913 se stejným výsledkem. AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

Téhož roku byl Maxmilián přidělen na československé vyslanectví do Londýna. Zde 29. září nastoupil službu jako legační tajemník II. třídy. Na základě rozhodnutí vlády byl poté Maxmilián 22. prosince roku 1922 jmenován legačním tajemníkem I. třídy.⁴⁹

Maxmiliánova londýnská služba byla ovšem několikrát přerušena. Důvodem byly četné zdravotní dovolené, ale také dovolené, v rámci kterých se věnoval rodinným záležitostem. V prvních letech jeho služby šlo především o dopady pozemkové reformy, které vyžadovaly jeho osobní přítomnost v Československu. I přes tyto časté dovolené byl ale Maxmilián pro československou diplomacii nepostradatelný. Důvodem byly jeho kontakty v kruzích vysoké britské společnosti, ale také Maxova oddanost Československu.⁵⁰

První žádost o dovolenou podal Maxmilián roku 1923. Nejednalo se však o jeho první opuštění služby. Již předtím byl několikrát nucen opustit úřad a zdržovat se v Československu kvůli soukromým záležitostem, zejména kvůli správě majetku. Maxovy časté odjezdy vzbuzovaly nejistotu o vedení úřadu. Maxmilián byl ovšem kvalifikovaným pracovníkem a sám službu a svěřené úkoly nerad opouštěl. Proto došlo dne 15. listopadu roku 1923 ke změně jeho služebního poměru. Maxmilián se nově stal honorárním atašé s titulem legačního tajemníka. Mohl tedy vykonávat službu legačního tajemníka a využívat výhod diplomatické služby, ale bezplatně.⁵¹

V průběhu své služby mezi lety 1923-1938 absolvoval hned několik dalších bezplatných dovolených. Zajímavé je, že se v pozdějších dokumentech řeší jeho plat. Například dnem 1. dubna 1938 mu bylo propůjčeno služební místo čtvrté platové stupnice. Z toho je zřejmé, že došlo ke zrušení služebního poměru ve formě honorárního atašé. Bohužel se nepodařilo z dokumentů zjistit, kdy konkrétně k této změně došlo. Na základě propůjčení služebního místa čtvrté platové stupnice byl také Maxmiliánovi udělen úřední titul odborový rada.⁵²

Během londýnského pobytu se Maxmilián seznámil se svou budoucí ženou Gillian Margaret Hope Somerville of Drishane. Gillian pocházela z irské aristokratické rodiny. Jejím otcem

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 688.

⁵¹ AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

⁵² Tamtéž.

byl Aylmer Coghill Somerville.⁵³ Z dochované rodinné korespondence a vyprávění Maxmiliánovy snachy Margaret je patrné, že Maxovi rodiče tento vztah nepodporovali. Negativně bylo zejména nahlíženo na fakt, že Gillian byla rozvedená. Jejím prvním manželem byl Francis Hugh Bonham-Carter. Gillian kromě toho nebyla katoličkou, na což se v rodině Lobkowiczů stále kladl důraz.⁵⁴ Maxmilián rodině ovšem neustoupil a rozhodl se s Gillian oženit. Dne 26. listopadu 1924 poslal Ministerstvu zahraničních věcí v Praze oznámení o plánovaném sňatku. Svatba proběhla 1. prosince roku 1924 v Londýně na matričním úřadě v okrese sv. Jiří na Hanover square. Jednalo se o civilní sňatek, který proběhl bez přítomnosti Maxových rodičů.⁵⁵ Maxovi a Gillian se během manželství narodili tři synové, Martin (21. prosince 1928-4. ledna 2014), Dominik (6. prosince 1930-24. února 2020) a Oliver (15. dubna 1934-25. května 1972).

Manželé Lobkowiczovi udržovali přátelské vztahy s rodinou Masarykových i Benešových. Důkazem jsou bezesporu návštěvy obou rodin na lobkowiczckých panstvích. Maxmilián byl velkým obdivovatelem prezidenta Masaryka a považoval ho za klíčovou osobnost v rámci nového státu. Poslední ze zmiňovaných setkání s rodinou Masarykových proběhlo 22. května 1937. T. G. Masaryk tehdy krátce před svou smrtí navštívil Maxe společně se synem Janem a dcerou Alicí na zámku v Roudnici nad Labem. Právě s Janem Masarykem vázalo Maxmiliána dlouholeté přátelství.⁵⁶

Oba muži se ovšem setkávali i v pracovní rovině. Zajímavým příkladem je popis způsobilosti Maxe Lobkowicze jako legačního tajemníka z roku 1925, jenž zhotovil Jan Masaryk.⁵⁷ Nejlépe zde hodnotí Maxmiliánovo chování a společenské vystupování. Konkrétně do hodnocení napsal „znamenité“. Dále Jan Masaryk zdůraznil Maxovu absolutní

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 686.

⁵⁵ AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

⁵⁶ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 688-89.

⁵⁷ Jan Masaryk v té době působil jako československý vyslanec v Londýně a byl tudíž předchůdcem Maxmiliána Lobkowicze. mzv.cz [online], [citováno dne: 6. 11. 2020]. Dostupné z: [https://www.mzv.cz/london/cz/o_velvyslanectvi/velvyslanec/velvyslanci_v_minulosti/index\\$1325.html?action=setMonth&year=2020&month=8&day=1](https://www.mzv.cz/london/cz/o_velvyslanectvi/velvyslanec/velvyslanci_v_minulosti/index$1325.html?action=setMonth&year=2020&month=8&day=1).

spolehlivost. Do kolonky zdar úřední činnosti Jan uvedl: „Vyřizování aktů není jeho silnou stránkou, není dost hbitý a zdá se mi, že trpí úzkostlivostí, aby věc dobře provedl a tím se zatěžuje – dobře a svědomitě šifruje – ne příliš rychle.“⁵⁸ V rámci hodnocení se jednalo o jedinou větší výtku. Celkové hodnocení, které popisovalo, co rozhoduje zvláště o jeho způsobilosti znělo: „Naprostá loajálnost, ochota vyhovět. Má politické buňky a vzdor svému výsostnému vychování je skromný a charakterově znamenitý člověk.“⁵⁹ Stejný popis způsobilosti zhotovil Jan Masaryk také o tři roky později. Toto hodnocení bylo daleko stručnější. Masaryk vyzdvihl zejména Maxův znamenitý styk s anglickými úřady. Zajímavé je, že v novém stručnějším hodnocení, které na první pohled vypadá stroze, nevyužil hodnocení známkou 3, které se v předchozím popisu způsobilosti vyskytlo. Můžeme tedy konstatovat, že Maxmiliánovo vysoké hodnocení, kterým se mohl na Ministerstvu vykázat již od počátku, se později ještě zvýšilo.⁶⁰

V období mezi lety 1933-1935 působil Maxmilián jako zástupce československé vlády ve správním výboru Vysokého komisariátu pro německé uprchlíky při Společnosti Národů v Lausanne a Londýně. V květnu 1938 vrátil se na týden do vlasti a krátce před Mnichovem byl opět na dovolené na Roudnici. Podle všech indicií zde zůstal delší dobu a do služby se vrátil až v březnu 1939.⁶¹

3.2 V exilu

Události po Mnichovské dohodě roku 1938 Maxmiliánova otce, Ferdinanda Zdenka, vážně zasáhly. Devátý panující kníže byl donucen opustit zámek v Bílině, který se nacházel v odstoupeném území, a uchýlil se tak na zámek Nelahozeves, kde pobývala jeho sestra Vilemína. Ferdinand Zdenko zemřel již 22. prosince roku 1938 a byl posledním z rodiny, jehož pohřeb se uskutečnil v rodinné hrobce na zámku v Roudnici nad Labem.⁶²

⁵⁸ AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 692.

Pomnichovský vývoj představoval pro československý stát katastrofu. Mnichovská dohoda neznamenala jen změnu hranic. Jednalo se také o změnu mezinárodního postavení, hospodářské oslabení a otřesy uvnitř demokratického státu. Celkově se tak začala hroutit Masarykova představa československého státu. V prvních říjnových dnech roku 1938 rezignoval na post ministra zahraničí Kamil Krofta. Novým ministrem se dne 7. října stal František Chvalkovský, dosavadní vyslanec působící v Itálii. Chvalkovský se zaměřil na řešení dvou zásadních problémů. Prvním bylo vyřešení vztahů s Berlínem, druhý se týkal Londýna. Československo totiž na základě Mnichovské dohody požadovalo garanci hranic. První zahraniční cesta ministra Chvalkovského směřovala do Berlína a během ní zjistil, že jeho představa o vyřešení vzájemných vztahů je nereálná. Během dvoudenní cesty Německo jasně demonstrovalo svou nadřazenost a o respektu vůči Československu coby suverénnímu státu se tak nedalo hovořit. Z rozhovorů, které proběhly mezi Chvalkovským a Hitlerem jasně vyplynulo, že cílem Berlína je závislost československého státu na Německu. Německo připravilo návrh „mírové smlouvy“, jenž měla být uzavřena s Československem. První varianta smlouvy měla Německu zajistit politickou, ale také vojenskou dominanci. Československo se totiž například zavázalo souhlasit s transporty německých vojsk přes území Československa, a to bez ohlášení. Druhá varianta návrhu mírové smlouvy byla připravována na konci roku 1938, ale k jejímu uzavření však nikdy nedošlo. Hitler totiž netoužil po ničem jiném než po vyřízení Československa.⁶³ Garance, které Československo dostalo v Mnichovské dohodě, se tak nikdy nenaplnily.

Historické dění mělo dopad na celou společnost, výjimkou samozřejmě nebyla ani šlechta. Již rozpad monarchie pro ně znamenal velkou ztrátu, a to ztrátu výsadního postavení. Šlechta se rázem musela vyrovnat se zabráním majetku i zrušením titulů. Radikální proměna evropského prostoru vyvolala nutnost přizpůsobit se novým podmínkám. Přestože někteří šlechtici podporovali vznik republiky, do skutečné diplomacie se jich dostává málo. Ani ve třicátých letech význam šlechty nezanikl. Přestože šlechta nezastávala jednotný názor na nový československý stát, vznikla skupina, která se rozhodla vstoupit do veřejného života na základě prohlášení o věrnosti českým zemím a národu v letech 1938 a 1939. Prezident Hácha jejich postoj velmi ocenil. Mezi politiky bylo v té době také uznáváno stanovisko

⁶³ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV. a: 1938-1945*, s. 34-115.

důležitosti šlechty, a to zejména proto, aby i cizina věděla, že náš národ není národem novým. Šlechta je naopak dokladem naší starobylosti. Počátky odboje se v naší společnosti formovaly již rok před vypuknutím druhé světové války. Nedlouho po podepsání Mnichovské dohody se uskutečnila v prezidentově vile Sezimově Ústí důležitá schůzka. V rámci setkání již exprezident Edvard Beneš projednával první kroky kvůli předpokládanému střetnutí s nacismem. Schůzky se zúčastnili také šlechtici Max Lobkowicz a Zdeněk Bořek-Dohalský.⁶⁴

Podle úředních dokladů, které byly vydány Ministerstvem zahraničních věcí, opustil Max Československo 13. března roku 1939.⁶⁵ Již v době okupace pohraničí Němci, tedy v říjnu 1938, byl Maxmilián veden v černé knize Gestapa.⁶⁶ Odjezd ze země roku 1939 byl tedy opodstatněný a na základě rodinné tradice doprovázený poměrně dramatickými okolnostmi. I přes probíhající situaci, Max o odjezdu nejprve nepřemýšlel. Situace se změnila ve chvíli, kdy jeho žena Gillian odcestovala 9. března do Londýna. Do Londýna jela vlakem přes Brusel a během cesty se stala svědkem klíčového rozhovoru, který nakonec zachránil Maxovi život. Zaslýchla totiž rozhovor, ve kterém německý důstojník hovořil o přípravě obsazení Československa. Gillian dorazila do Londýna jen několik hodin před obsazením. Bezprostředně po svém příjezdu tak telefonovala svému manželovi a požádala jej, aby bezodkladně odjel ze země. Jelikož se bála, aby nebyl jejich rozhovor odposlouchán, Maxovi řekla, že to je nutné kvůli operaci jednoho z dětí. Max z jejích slov pochopil naléhavost situace a dne 13. března opustil zámek v Roudnici nad Labem. Max cestoval do Londýna letecky z pražského letiště. Děti cestovaly odděleně v doprovodu skotské chůvy Elisabeth Kydd. Rodina se společně setkala až v Londýně. Rychlost a závažnost Maxova odjezdu z vlasti dokazuje i stručný vzkaz od přítele Jana Masaryka: „Šťastnou cestu. Lituji, že jsem Vás nezastihl, ale jsem rád, že jste venku. Váš Jan Masaryk.“⁶⁷ Při útěku do Londýna Maxovi

⁶⁴ Z. HAZDRA, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*, s. 51-111.

⁶⁵ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 692.

⁶⁶ VÚA, kmenové listy (Maxmilián Lobkowicz).

⁶⁷ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 692-93.

pomáhal dr. Alois Paleček, generální ředitel statků v Bílině. Kvůli této pomoci byl Alois Paleček na podzim roku 1939 ze svého místa gestapem suspendován.⁶⁸

Zprávy o přípravách okupace však prostupovaly do politických a vojenských kruhů již od začátku roku 1939. Zpravodajci uváděli, že dochází k intenzivnímu povolávání záložníků do wehrmachtu či dále také zaznamenali rostoucí zájem německé špionáže o armádu československého státu. Zprávy přicházely i od francouzského generálního štábu. Vládní představitelé ovšem nevěnovali pozornost žádným z indicií. Dne 14. března odjížděl prezident Hácha a ministr zahraničí Chvalkovský do Berlína. Oba muži předpokládali, že na oficiální návštěvě nastane dojednání nového smírného řešení ve vztahu k Německu. Během jednání ovšem Hitler předložil Háchovi dvě možná řešení vzájemného vztahu Československa a Německa. Podle návrhu měla německá armáda vkročit na území Československa a německé letectvo mělo obsadit česká letiště. Dvě řešení spočívala v případném odporu nebo klidném průběhu celé akce. Hácha uznal, že odpor ze strany Československa by byl zbytečný. V Praze mezitím zasedala vláda druhé republiky. Ve 2.05 hod. volal ministr Chvalkovský předsedovi vlády. Ministr zpravil vládu o obsazení našeho území, k němuž dojde v 6 hodin ráno. Prezident Hácha žádal vládu, aby došlo k okamžitému odzbrojení armády a aby nebyl kladen žádný odpor. Vládní představitelé v tu chvíli neměli jinou možnost. Dle slov prezidenta Háchy by režim, jenž byl nastolený po 15. březnu roku 1939, vypadal ještě méně vlídněji, kdyby nedošlo k cestě do Berlína.⁶⁹

Maximilianův odjezd se záhy ukázal jako opodstatněný, neboť již 15. března 1939 přišli do Roudnice příslušníci německých sil. Den na to došlo k vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava na základě Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. Výnos byl formulován bez českých reprezentantů, a to pouze za přítomnosti Hitlera, Ribbentropa, říšského ministra zahraničí a Stuckarta, státního sekretáře Ministerstva vnitra. Prezident Hácha se poprvé s obsahem výnosu seznámil v momentu, kdy jeho znění bylo předčítáno v rozhlase. Výnos uvádí důvody německého zásahu, kterými bylo nastolit na území zmítaném národnostními

⁶⁸ ABS, sign. 2M:11474.

⁶⁹ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Velké dějiny země Koruny české XV.a: 1938-1945*, s. 167-173.

boji klid a pořádek.⁷⁰ Maxmiliánovi byl v této době zabrán majetek německou státní policií. Majetek v Protektorátě byl dán pod tzv. vnučenou správu. Největší škody ze zámeckých objektů postihly Jezeří, které bylo využíváno jako zajatecký tábor pro spojenecké důstojníky. Další vážné škody zasáhly sídelní zámek v Roudnici nad Labem. Roudnice totiž po těchto událostech začala sloužit jako pobočka výchovného institutu Nationalpolitische Erziehungsanstalt neboli NAPOLA. Na zámku tak vzniklo sídlo pro 300-500 mladistvých chovanců.⁷¹

Dopady nacistické okupace ovšem nebyly patrné jen na rodinném majetku. Maxmilián Ervín Lobkowicz byl totiž říšským Ministerstvem vnitra prohlášený za zbaveného protektorátní příslušnosti. Ke zbavení příslušnosti došlo na základě § 1 nařízení o oduznání státní příslušnosti Protektorátu Čechy a Morava ze dne 3. října 1939 / říš. zák. I str. 1997.⁷² V dokumentu je uvedeno, že „Příslušníci Protektorátu zdržující se v cizině, mohou býti prohlášeni za zbavené protektorátní příslušnosti, spáchali-li činy, způsobilé zájmy Říše poškodit nebo vážnost Říše snížit.“⁷³ Dále došlo k oduznání protektorátní příslušnosti na základě Věstníku o nařízení říšského protektora ze dne 16. října 1939 čís. 26, str. 179. Rozhodnutí o oduznání státní příslušnosti bylo zveřejněno prostřednictvím vyhlášky říšského Ministerstva vnitra v úředním listě „Deutscher Reichsanzeiger und Pressischer Staatsanzeiger“ čís. 84. Na základě oduznání protektorátní příslušnosti zaniklo i domovské právo a jmění Maxe Lobkowicze bylo zabaveno.⁷⁴ V nařízení ze 3. října 1939 se píše, „Zabavením ztrácí vlastník zabaveného jmění oprávnění s věcmi a právy ku jmění patřícími nakládati.“⁷⁵

⁷⁰ D. BRANDES, *Češi pod německým protektorátem: Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, s. 26-27.

⁷¹ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 693.

⁷² NA, fond Prezidium Policejního ředitelství v Praze, manipulační období 1941–1950 – sign. 42/L-51/14.

⁷³ Epravo.cz [online], [citováno dne: 19. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=7716&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

⁷⁴ NA, fond Prezidium Policejního ředitelství v Praze, manipulační období 1941–1950 – sign. 42/L-51/14.

⁷⁵ Epravo.cz [online], [citováno dne: 19. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=7716&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

Maxmilián přesto zůstal věrný své vlasti a již 2. září roku 1939 se přihlásil do služeb československého vyslanectví. Po uznání československé exilové vlády v Londýně britskou stranou, byl Max roku 1941 jmenovaný mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem ve Velké Británii.⁷⁶

V době Maxmiliánovy londýnské služby sídlilo zastupitelství československého státu v budovách č. 8 a 9 na Grosvenor Place. S těmito budovami jsou spjaty již první chvíle zastupitelského úřadu v Londýně, který zde začal fungovat 20. listopadu roku 1918. Dům č. 9 sloužil v této době jako rezidence velvyslance a také pro různé reprezentační účely. Vedlejší dům byl užíván zejména jako kanceláře. V období před druhou světovou válkou se uvažovalo o prodeji obou budov. Okupace ovšem vše přerušila. Velvyslanectví proto nadále existovalo v budově č. 8. Druhá budova fungovala jako kancelář prezidenta Edvarda Beneše a vojenského attaché. Velké škody přinesly červen a červenec roku 1944, neboť budovy byly v té době poškozeny v rámci probíhajících náletů. V poválečné době přestaly být tyto poničené budovy využívány a českoslovenští diplomaté museli po nějakou dobu působit v několika různých budovách.⁷⁷

Návrh na jmenování Maxe Lobkowicze vyslancem u londýnské vlády byl schválený na XXXII. sezení ministerské rady dne 19. září roku 1941.⁷⁸ Dne 22. září požádala československá exilová vláda Foreign Office o agrément, a to prostřednictvím Diplomatického protokolu. Agrément byl následně vydán 5. října.⁷⁹ Prezident republiky

⁷⁶ Z. HAZDRA, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*, s. 208. Titul mimořádný vyslanec a zplnomocněný ministr byl používán již v dobách monarchie. Šlo o nejvyšší diplomatickou hodnost (po velvyslanci), která odpovídala první a druhé platové stupnici. Služební tituly v zahraniční službě upravila čs. vláda pro potřeby Ministerstva zahraničních věcí několika usneseními, ze kterých poslední pocházelo z 29. dubna roku 1938. Do diplomacie (a obecně státní služby) mohl být přijat jakýkoli československý státní občan způsobilý plnit služební povinnosti, mezi které patřila nutnost věrnosti k Československé republice a dodržování zákonů. AMZV, Londýnský archiv – obyčejný 1939-1945, Správa – úřadování, k. 479/2.

⁷⁷ mzv.cz [online], [citováno dne: 15. 7. 2020]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/london/cz/o_velvyslanectvi/budova_velvyslanectvi/grosvenor_place_c_8_9.html.

⁷⁸ NA, fond Ministerstvo sociální péče, Londýn – sign. 11-5-1.

⁷⁹ AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

schválil formálně jeho jmenování dekretem ze dne 10. října 1941. Téhož dne se Maxmilián ujal vedení československého vyslanectví v Londýně.⁸⁰

Po jmenování vyslancem došlo ke změně služebního zařazení. Maxovi příslušel vyslanecký plat ve výši sto třicet tři anglických liber měsíčně. Jelikož Ministerstvo financí omylem vyplatilo Maxmiliánovi plat již na měsíc říjen, Ministerstvo zahraničních věcí žádá, aby plat vyplácený vyslanectvím začal být zasílán od 1. listopadu roku 1941.⁸¹

Se jmenováním do funkce dále souvisela otázka služebního bytu. Maxmilián ovšem v té době žil u sira R. G. Vansittarta. Toto bydlení pro něj mělo četné výhody, zejména setkávání s mnohými osobnostmi, a proto se rozhodl zde zůstat. Služební byt tak pro vyslance zřízen nebyl. Namísto toho došlo k dohodě, na základě které bude Maxmilián v době úředních a společenských záležitostí využívat hotel. Výlohy s tím spojené uhradí Ministerstvo zahraničních věcí. Pro Ministerstvo byla tato dohoda po finanční stránce výhodnější, neboť náklady byly nižší než nájem stálého bytu.⁸²

Ministerstvo zahraničních věcí považovalo Maxmiliána za nejpovolanějšího k výkonu této funkce, a to zejména díky znalosti místních poměrů.⁸³ Mezi další důvody jeho jmenování se obvykle uvádí šlechtický původ, dokonalá znalost angličtiny a manželka irského původu. Ve skutečnosti jmenování Maxe otevíralo exilové vládě dveře, které by jiným reprezentantům pravděpodobně zůstaly zavřené. Již předváleční představitelé Československé republiky totiž pronikali do kruhů britské diplomacie poměrně složitě. Osoba Maxe a jeho manželky, ale skutečně otevírala mnohé dveře. Příkladem jsou opakovaná přijetí britským královským párem.⁸⁴

⁸⁰ AMZV, Londýnský archiv – důvěrný 1939-1945, k. 242.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 695.

Maxmiliánova exilová diplomatická činnost byla sledována prostřednictvím německé zpravodajské služby. Úřadovna pražského gestapa vyznačila v přípisu ze dne 18. března roku 1941 Maxovu aktivitu jako nepřátelskou vůči Německé říši.⁸⁵

Maxmilián Lobkowicz se v rámci své diplomatické služby zúčastnil mnoha kulturních akcí. V dubnu roku 1942 například zahájil první sérii sedmi koncertů na festivalu komorní hudby spojeneckých národů v sále sv. Petra ve městě Bournemouth. Tuto zajímavou hudební akci uspořádal známý pianista Gordon Bryan. První den hudebního festivalu se nesl v duchu československé hudby. Mezi hudebními představeními vynikla zejména díla Antonína Dvořáka, jenž se narodil v obci Nelahozeves.⁸⁶ Zde Maxmilián a jeho rodina vlastní renesanční zámek, který využívali zejména jako kancelář pro svá rozlehlá panství. Sám Maxmilián byl potomkem dlouhé linie urozených mecenášů hudby a umění. Lobkowiczové se například pyšní vztahem s Ludwigem van Beethovenem, jehož mecenášem byl Josef František Maxmilián, šestý vládnoucí kníže.

Jakožto československý vyslanec Max Lobkowicz různé akce také pořádal. Dne 21. dubna například s jeho ženou Gillian uspořádali setkání v hotelu Claridge's. Mezi hosty byl například chilský velvyslanec.⁸⁷ Max byl rovněž zván na konzultace k panu prezidentovi Benešovi. Jedna z nich se konala dne 27. května roku 1942. V programu návštěv je uvedeno, že ve 4.30 hodin odpoledne proběhl čaj pana prezidenta s vyslancem Lobkowiczem. Toho dne se jednalo o poslední návštěvu pana prezidenta.⁸⁸

Maxmiliánova diplomatická služba v Anglii nebyla spojena jen s funkcí vyslance a později velvyslance. Max totiž ještě předtím působil jako předseda Československé hospodářské poradny (dále jen Č.H.S.),⁸⁹ která vznikla v únoru roku 1940 se sídlem v Londýně. Jedná se o zájmovou organizaci československých příslušníků ve Spojeném Království, kteří jsou zapojeni do hospodářského života jako podnikatelé či zaměstnanci. Sdružení vzniklo na popud redaktora Kurta Schwarze, který sám zastával funkci čestného tajemníka. Cílem

⁸⁵ Tamtéž, s. 695.

⁸⁶ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/517/2.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ NA, fond Dr. Jaromír Smutný – sign. 12-1-5/6.

⁸⁹ Zkratka vychází ze interních materiálů Národního archivu v Praze, kde je organizace uváděna právě pod touto zkratkou.

poradny je poskytovat pomoc československé hospodářské emigraci v hospodářských, finančních a obchodních otázkách. Dále docházelo v rámci Č.H.S. k zastupování členů a jejich zájmů vůči úřadům, rozvoji domácího i zahraničního obchodu, pravidelnému informování členů o hospodářském vývoji v Československu i cizině či pořádání výstav a přednášek. Poradna rovněž spolupracuje v rámci vytváření sesterských organizací v zámorí. Prostředky pro tyto účely jsou zajišťovány na základě členských příspěvků, darů či vstupného při různých akcích pořádaných tímto sdružením. „Řádnými členy s hlasovacím právem se mohou státi: českoslovenští státní příslušníci, kteří byli v ČSR aneb jsou v cizině hospodářsky čini, českoslovenští státní příslušníci, kteří se svou činností zasloužili o československé hospodářství, firmy ve Spojeném Království, na kterých má účast československý státní příslušník [...]“⁹⁰ V čele Č.H.S. je výbor, který ze svého středu volí předsedu, tři místopředsedy, pokladníka a dva přísedící. Předseda, kterým byl od vzniku sdružení Maxmilián Lobkowicz, zastupuje Č.H.S. navenek. Předseda společně s tajemníkem dále podepisuje veškerá písemná vyřízení a vyhlášky. V případě rovnosti hlasů, má předseda rozhodující hlas a také má právo zúčastnit se všech schůzí komisí či podvýborů.⁹¹

Zajímavostí Č.H.S. je vydávání bulletinu. Ten byl vydáván jednou měsíčně a informoval hospodářskou emigraci o hospodářských událostech a změnách v Československu. Poradna si na vydávání bulletinu dávala záležet a již na konci roku 1940 připravovali obsáhlejší novoroční číslo. Při té příležitosti požádali členové ministra Juraje Slávika, zda by do bulletinu mohli zařadit příspěvek napsaný jeho osobou. Ministr Slávik tuto nabídku přijal a do novoročního čísla přispěl článkem na téma: Slovensko je integrálnou súčiastkou Československej Republiky.⁹² Vydávání novoročního čísla se stalo tradicí. Následující rok byl o příspěvek do speciálního čísla požádán předseda vlády Jan Šrámek. Poradna ho požádala prostřednictvím dopisu. Odpověď přišla velmi brzy, a to od tajemníka ministerského předsedy. Dle jeho slov si pan Šrámek této prosby velice cenil, ale kvůli velkému množství práce, musel tentokrát odmítnout.⁹³

⁹⁰ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-11.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1-940.

Poradna si zakládala na udržování přátelských vztahů. Příkladem může být gratulace právě pro Jana Šrámka, který byl roku 1940 jmenovaný předsedou exilové vlády Československa v Londýně. Poradna mu při této příležitosti přála mnoho zdarů pro tuto zodpovědnou práci. Svou oddanost Č.H.S. dávalo najevo i během vánočních svátků. Příjemné prožití Vánoc přál Janu Šrámkovi roku 1940 předseda Lobkowicz a tajemník Schwarz. V dopise kromě přání zdůrazňují i svou trvalou oddanost.⁹⁴

V rámci pořádání přednášek se například 9. května roku 1941 konala přednáška pana státního ministra dra Ladislava Feierabenda na téma: Čechoslováci v Anglii. Přednáška se konala od 3.30 hodin odpoledne v Czechoslovak Institute, 18 Grosvenor Place. Touto přednáškou zahájilo sdružení svůj letošní přednáškový cyklus. Na přednášku byl mimo jiné pozván pan ministr Juraj Slávik.⁹⁵ Další z přednášek proběhla 28. listopadu roku 1941. Jednalo se o přednášku pana ministra dra. Huberta Ripky, a to na námět: Potřeby demokracie československé. Poradna uspořádala přednášku rovněž v Czechoslovak Institute, a to od 4.30 hodin odpoledne. Maxmilián Lobkowicz se jakožto předseda Č.H.S. zmíněných akcí osobně účastnil.⁹⁶

Ve funkci předsedy působil Maxmilián od roku 1940 do roku 1941. Na funkci předsedy Československé hospodářské poradny rezignoval, když byl jmenován československým vyslancem v Londýně. Nástupcem byl zvolen pan poslanec František Uhlíř, a to až do příští valné hromady.⁹⁷

Další významnou funkcí, kterou Maxmilián vykonával, byla funkce místopředsedy Československého červeného kříže v Londýně. Společnost Československého červeného kříže byla jako první založena v Praze dne 1. února roku 1919. Zakladatelkou a první prezidentkou této společnosti byla Alice Masaryková, dcera Tomáše Garrigua Masaryka.⁹⁸

Rozhodnutím prezidenta republiky došlo 1. září roku 1940 k založení nového sídla Československého červeného kříže v Londýně. Společnost sídlila na adrese 35 Porchester

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/938/1.

⁹⁶ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-11.

⁹⁷ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1-940.

⁹⁸ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-9.

Terrace. Protektorem společnosti je prezident republiky. Čestnou předsedkyní londýnského sídla se stala Hana Benešová, manželka prezidenta republiky. Stanovy společnosti byly schváleny Ministerstvem vnitra 8. března roku 1941.⁹⁹

Evidenční list Československého červeného kříže z roku 1940 uvádí Maxmiliána Lobkowicze jakožto I. místopředsedu. První místopředseda Československého červeného kříže je zároveň úřadujícím místopředsedou a zastupuje tak předsedu ve všech jeho funkcích. Předsedání schůzím předsednictva, výkonného výboru a Hlavního stanu mu náleží jen v případě, pokud se nemůže předseda těchto schůzí osobně zúčastnit. První místopředseda je dále zodpovědný za řádné plnění úkolů, vedení společnosti, činnost odborů a dalších oddělení. První místopředseda také zasedá hospodářské komisi. „Prvému místopředsedovi přísluší přímo sledovati pomoc československým vojenským jednotkám a sociálním skupinám na půdě Velké Británie i v zámoří, hlavně v Rusku a na Středním Východě. Kromě toho rozhoduje právoplatně ve všech otázkách, které jsou normálně vyhrazeny předsedovi Společnosti s výjimkou těch, které byly tímto jednacím řádem přeneseny do kompetence předsednictva.“¹⁰⁰

Mezi dalšími členy je ovšem uvedena také jeho manželka Gillian, která zastávala funkci předsedkyně kulturně – společenského odboru. V rámci své funkce se Gillian věnovala různým kulturním aktivitám. Příkladem může být zhotovení kalendářů na rok 1942. Československý červený kříž věnoval výtěžek z jejich prodeje na fond Červeného kříže s názvem Pomoc našim v Rusku.¹⁰¹

3.3 Jmenování velvyslancem

Roku 1942 došlo k povýšení československého vyslanectví na velvyslanectví. Tato skutečnost byla projednána dne 5. června na LVI. schůzi ministerské rady. Schůze se uskutečnila na adrese č. 62, Princes Gate/Exhibition Road od 10.30 hod. Na zasedání bylo schváleno povýšení československého vyslanectví na velvyslanectví a vyslanec Maxmilián

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

Lobkowicz byl jmenován československým velvyslancem a zplnomocněným ministrem. Dne 8. června došlo k jeho jmenování od prezidenta republiky.¹⁰²

Maxmilián Lobkowicz byl o povýšení informován již dříve, konkrétně 15. května, kdy ho navštívil státní tajemník pro zahraniční věci Anthony Eden a o této skutečnosti ho zatím tajně vyrozuměl. Britská vláda chtěla tímto krokem dokumentovat svou spojeneckou solidaritu, stejně jako tak učinila již za minulé války vůči Portugalsku a Belgii.¹⁰³ Pan prezident a státní ministr exilové vlády v Londýně Dr. Ripka byli o tomto plánu zpraveni. Maxmiliána v této záležitosti dále navštívil také vyslanec Nicols, který měl za to, že je potřeba žádat o agrément. Na základě tohoto rozhovoru, Maxmilián o agrément zažádal. Sir John Monck si ovšem nebyl jist, zda je to třeba, když se jedná o povýšení legací bez změn osob.¹⁰⁴ Nakonec však zjistil, že to skutečně třeba je, a tak Ministerstvo zahraničních věcí požádalo dne 2. června roku 1942 o agrément Jeho královského Veličenstva.¹⁰⁵ Zajímavé je, že anglický tisk psal o Maxmiliánovi jakožto velvyslanci ještě před oficiálním rozhodnutím.¹⁰⁶ Proto i ministr Masaryk, pobývající zrovna v New Yorku, žádal o vysvětlení povýšení.¹⁰⁷

O agrément bylo tedy zažádáno 2. června, a to na základě dohody se sirem Johnem Monckem, dle které je třeba nových pověřujících listin a také nové nástupní audience. Následně zaslalo Ministerstvo zahraničních věcí dne 6. června přednostovi diplomatického protokolu v Londýně opis nóty státního sekretáře Anthony Edena, ve které je uvedeno, že jmenování Maxe Lobkowicze velvyslancem je ze strany Jeho Veličenstva vítáno. Po obdržení agrémentu zaslal Maxmilián 10. června opis pověřovací listiny se žádostí o audienci u krále. Na základě rozhodnutí Ministerstva zahraničních věcí si o audienci k odevzdání nové pověřovací listiny zažádal Maxmilián sám. Po kladném vyřízení žádosti byla audience stanovena na 18. června.¹⁰⁸

¹⁰² NA, fond Ministerstvo sociální péče, Londýn – sign. 11-5-1.

¹⁰³ AMZV, Londýnský archiv – důvěrný 1939-1945, k. 242.

¹⁰⁴ AMZV, Diplomatický protokol 1945-1959, k. 2.

¹⁰⁵ AMZV, Londýnský archiv – důvěrný 1939-1945, k. 242.

¹⁰⁶ AMZV, Diplomatický protokol 1945-1959, k. 2.

¹⁰⁷ AMZV, Londýnský archiv – důvěrný 1939-1945, k. 242.

¹⁰⁸ AMZV, Diplomatický protokol 1945-1959, k. 2.

Audience se konala v Buckinghamském paláci. Začátek akce byl stanovený na 12 hodin v poledne. Maxmilián byl o podrobnostech této události informován sirem Johnem Monckem, nejprve telefonicky a poté také v dopise z 16. června. Sir Monck se pro tento den stal Maxmiliánovým hlavním doprovodem. Společně se sešli krátce před 12. hodinou na Ministerstvu zahraničních věcí. Zde mu Maxmilián představil mimo jiné několik úředníků, kteří ho na audienci doprovázeli. Konkrétně se jednalo o Viktora Jansu, Karla Vaňka, Otakara Vojtíška a majora Karla Svobodu.¹⁰⁹ Po tomto krátkém setkání se všichni muži vydali do Buckinghamského paláce. Maxmilián jel ve voze s Monckem, ostatní úředníci je následovali ve dvou dalších vozech. Později v paláci se k mužům připojil také Anthony Eden, který byl králem přijat jako první. Po několika minutách byl k schůzce přizván Maxmilián Lobkowicz a odevzdal králi pověřovací listiny. Maxmilián při této příležitosti také předal králi vzkaz od prezidenta Beneše, který byl informací o povýšení československého vyslanectví na velvyslanectví potěšen. Povýšení na velvyslanectví považuje za povzbuzení našeho lidu v nelehké době. Rozhovor mezi Jiřím VI. a Maxmilianem trval prý nezvykle dlouho. Na závěr setkání král požádal také o představení dalších úředníků vyslanectví, kteří Maxe doprovodili.¹¹⁰

Povýšení na velvyslance přineslo Maxmilianovi nejen větší prestiž, ale i kulturně a pracovně bohatší život. Maxmilián se pohyboval ve vysokých kruzích. Dokladem jsou bezesporu opakované audience u anglického krále. Jedna z nich proběhla 18. června roku 1942. Maxmilián byl jakožto československý velvyslanec přijat anglickým králem Jiřím VI. v Buckinghamském paláci. Max byl na audienci doprovázen několika dalšími členy československého velvyslanectví. Jednalo se o Viktora Jansu, jenž zastával společně s Karlem Vaňkem funkci 1. velvyslanceckého tajemníka. Dále se audience zúčastnil attaché Otakar Vojtíšek a major Karel Svoboda.¹¹¹

Častým typem kulturních akcí byly návštěvy u pana prezidenta. Jednou z prvních ve funkci velvyslance byla návštěva konající se 30. července roku 1942. Maxmilián se toho dne

¹⁰⁹ Dle složky AMZV se jednalo o úředníky československého vyslanectví. Viktor Jansa a Karel Vaněk působili ve funkci First Secretary. Otakar Vojtíšek je ve složce veden jako Attaché a major Karel Svoboda jako Assistant Military Attaché. AMZV, Diplomatický protokol 1945-1959, k. 2.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/517/2.

zúčastnil společného oběda. Setkání bylo stanoveno na 1.15 hodin odpoledne. Oběda se kromě velvyslance Lobkowicze zúčastnila také Lady Milner.¹¹²

Maxmilián se ve funkci velvyslance setkával s představiteli různých zemí. Nutno také podotknout, že na podstatnou část setkání ho doprovázela jeho žena. Sama Gillian pocházela z významné irské rodiny a stala se také jedním z důvodů, proč byl Maxmilián jmenován československým vyslancem. Společně navštívili například akci pořádanou brazilským velvyslancem. Událost proběhla 6. srpna roku 1942 na brazilské ambasádě v Londýně. Setkání bylo uspořádáno na počest pana Anthony Edena, jenž působil jako ministr zahraničí a na konci roku 1942 se stal předsedou dolní komory britského parlamentu. Mezi hosty byl dále například argentinský velvyslanec.¹¹³

Mnohé kulturní akce byly ovlivněné probíhající válkou. V srpnu roku 1942 se Maxmilián zúčastnil například česko-sovětské výstavy, která se konala v Cardiffu. Výstava byla uspořádána ve spolupráci s tamním Národním muzeem. Max na výstavě pronesl, že Československo požadovalo stát se mostem mezi východem a západem. Dále uvedl, že Češi pracovali na tom, aby navázali co nejlepší vztahy mezi spojenci, a to v přípravě na lepší svět po skončení druhé světové války. Dále Max poděkoval za pohostinnost, s kterou byli přijati naši lidé ve Walesu. Ve své řeči také zmínil, jak se německá propaganda pokoušela na západě vzbudit strach před Sovětským svazem a bolševickou propagandou. Maxova návštěva Cardiffu nebyla ovšem spojena jen s výstavou. Velvyslanec Lobkowicz zahájil návštěvu Cardiffu 13. srpna, a to na základě pozvání Československého ústředí pro jižní Wales. Toho dne promluvil na veřejné schůzi, které předsedal Earl of Plymouth, Lord Lieutenant of Glamorganshire (Lord Lieutenant působil v každém hrabství jako zástupce krále). Maxův proslov byl zaměřen na téma: „Czechoslovakia and Soviet Russia.“ Následující den byl Max uvítán zdejším starostou na cardiffské radnici. Ještě toho dne byl na Maxmiliánovu počest uspořádán oběd. Mezi účastníky byli významní představitelé města.¹¹⁴

¹¹² NA, fond Dr. Jaromír Smutný – sign. 12-1-5/6.

¹¹³ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/517/2.

¹¹⁴ Tamtéž.

Maxmilián se po dobu své diplomatické služby stával často také hostitelem. Typickým příkladem akcí, které Max pořádal už jako vyslanec, byla setkání v hotelu Claridge's. Jedním z novodobějších bylo setkání z 3. února roku 1943. Mezi hosty byli významní představitelé britské i československé diplomacie. Jedním z účastníků byl například britský velvyslanec v Československu sir Philip Nichols. Dalším hostem byl Hubert Ripka, který v té době zastával funkci státního ministra exilové vlády v Londýně. Z dalších významných hostů se jednalo o Jana Masaryka, ministra zahraničí v londýnské exilové vládě a blízkého přítele Maxe Lobkowicze.¹¹⁵

Příznivý postoj zastával Maxmilián i k Tomáši Garrigue Masarykovi, prvnímu prezidentovi Československé republiky. Roku 1943 byl dokonce pozván na oslavu prezidentových nedožitých 93. narozenin. Akci, která se konala v sobotu 6. března ve velkém sále Station Hotelu v Newcastle, pořádala Československá Kolonie. Událost byla navíc spojena se vzpomínkou na 15. březen 1939. Max na této akci také vystoupil jako slavnostní řečník. Dle článku v ročence, kterou vydávala Československá Kolonie, se dozvídáme, že Maxmilián ve svém projevu vylíčil T. G. Masaryka jako „[...] vzácného člověka a velkého humanistu, jehož velikost se jevila ne ve vysokém poslání a postavení, které zastával, ale v hloubce a opravdovosti smýšlení a činů, kterými na nás všechny a na celý demokratický svět zapůsobil.“¹¹⁶ V článku je rovněž uvedeno, že tato slova jistě přispěla k tomu, aby o nás měli naši angličtí přátelé dobré mínění. Na programu byla dále hudební i recitační vystoupení.¹¹⁷

Dne 11. října se Maxmilián zúčastnil přednášky o plánování County of London. O této přednášce informovala The Royal Geographical Society na základě dopisu z 28. září, jenž byl určený pro československé velvyslanectví v Londýně. Hlavním přednášejícím zde byl architekt profesor Patrick Abercrombie. Velvyslanectví o přednášce dále informovalo Ministerstvo vnitra, Ministerstvo pro hospodářskou obnovu a Ministerstvo zemědělství (odbor veř. prací).¹¹⁸

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-4/8.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/938/1.

V řadě novinových článků je Max během londýnské služby uváděn jako potomek knížat. Časté jsou také zmínky o zrušení šlechtických titulů. Jedna z takových byla uvedena například v novinovém článku z 9. února roku 1944. Přestože hlavní zprávou bylo otevření nového „Scottish Czechoslovak House“ ve městě Glasgow, většina textu se věnuje právě problematice titulů. Hlavním reprezentantem slavnostního otevření, které se konalo 10. února roku 1944, byl právě Max. Kromě pomoci, kterou při budování nového centra poskytla československá vláda, se dále angažovala britská vláda i skotská strana.¹¹⁹

S prezidentem Benešem se Maxmilián nesetkával jen na soukromých návštěvách, ale i v rámci různých společenských akcí. Příkladem je oběd na čínské ambasádě, který se konal 20. června roku 1944. Prezident Beneš a paní Benešová byli hlavními hosty čínského velvyslance v Londýně. Mezi dalšími návštěvníky byl ovšem právě i velvyslanec Lobkowicz s manželkou.¹²⁰

Gillian doprovázela svého muže na společenské akce velice často. Zúčastnila se také například návštěvy Edinburghu, která se uskutečnila 3. července roku 1944. Jednalo se o jejich vůbec první oficiální návštěvu Edinburghu. Cesta se nesla ve velmi přátelském duchu. Obě země také vyjádřili touhu udržovat vzájemné vztahy i v poválečném období. Maxmilián zde hovořil na setkání zástupců tisku, a to o potřebě nových metod řešení mezinárodních záležitostí v nadcházejících letech. Ve své řeči neopomenul zmínit Československou republiku. Hovořil zejména o aktuálním dění v naší zemi. Věnoval se například československé vojenské jednotce na Blízkém východě, která se zúčastnila tažení v Sýrii a později v Tobruku. Dále neopomněl připomenout, že Velká Británie a Rusko jako první uznaly roku 1941 naši prozatímní vládu. Při pohledu do budoucnosti by se mělo dle velvyslance přemýšlet v souladu s nejvyšším zájmem pro celý svět, a ne jednotlivé skupiny. Svoji řeč Max zakončil důležitou myšlenkou. Uvedl totiž, že je naší povinností učit nastávající generace tak, aby se poučily z našich zkušeností.¹²¹

V září roku 1944 se Maxmilián zúčastnil Československé výstavy, která byla uspořádána československo-britským přátelským klubem v Hornsey Electricity Showrooms, Crouch

¹¹⁹ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/517/2.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

End. Hlavní povinností Czechoslovak-British Club bylo zejména podporovat přátelské vztahy mezi oběma zeměmi. Výstava obsahovala fotografie předválečného Československa, ale především také fotografie, které zachycují Československo v době okupace Německem. Velvyslanec Lobkowicz byl slavnostním řečníkem během zahajovacího ceremoniálu. Svou řeč zahájil slovy: „Chtěl bych říct, jak jsme vděční za lidské zacházení a porozumění našim problémům, které jste nám v Británii ukázali.“ Z jeho slov je patrné přátelství a také spolupráce, která mezi zeměmi představovala v těchto těžkých časech nesmírně důležitou roli. Sám velvyslanec Lobkowicz uvedl i záměr výstavy, jímž bylo poskytnout více informací o Československé republice. Maxmilián neopomenul připomenout jeho dlouhý pobyt v Británii a také manželku, jejíž původ je s touto zemí spjat. V rámci svého proslovu vzpomínal i na minulost, kdy velké země jako Británie neměly čas zajímat se o menší země. To se ovšem změnilo a v posledních čtyřech letech je patrná vzájemná spolupráce obou států. Max svou řeč ukončil touhou, že britští lidé budou jednou mít možnost navštívit Československo. Věřil, že poznají naši zemi jinak než z pouhých fotografií.¹²²

Zanedlouho navštívil Maxmilián oslavu 24. výročí vzniku Československé republiky, která se konala v Manchesteru. Mezi hosty byl také sir Richard Stafford Cripps, který při této příležitosti společně s velvyslancem Lobkowiczem pronesl slavnostní řeč. Oslava byla doprovázena českou hudbou. Národní písně zde zněly z úst českého pěveckého sboru. Oslavu naší republiky navíc doprovázela vystoupení zástupců tělovýchovného spolku Sokol.¹²³

Pravděpodobně nejvýznamnější událost roku 1944 je spojena s blížícím se koncem druhé světové války. V listopadu totiž vyjádřila Československá Kolonie vřelé díky králi Jiřímu VI. za vlídné přijetí a dobrotivé pohostinství po dobu války. Kolonie vyslovila své poděkování v dopise, jenž byl adresovaný samotnému králi. Psaní dále zdůrazňuje možnost pro československé zbrojní zaměstnance zapojit se do válečného průmyslu Velké Británie a společně tak bojovat proti nepříteli. Československá Kolonie je velmi vděčna za tuto příležitost i pohostinství, a proto si dovolila králi Jiřímu VI. darovat kulomet BREN jakožto důkaz vděku a díky. Za Československou Kolonii je v dopise podepsán předseda Jan Mucha

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

a jednatel VI. Vlček. Kulomet i doprovodný dopis byl předán velvyslanci Lobkowiczovi, který měl vše za Kolonii předat Jeho Veličenstvu. K předání došlo dne 9. listopadu 1944 v Buckinghamském paláci ve 12.30 hod. Překvapením bylo přání, aby se předání účastnili i tři členové Kolonie v Newcastle on Tyne. Jednalo se o velikou čest, a proto byli pro tento významný úkol navrženi předseda Kolonie J. Mucha, místopředseda J. Kučera a bývalý jednatel poručík J. Jalůvka. Představitel Kolonie však doprovázel i velvyslanec Lobkowicz, který měl původně dar předat osobně. Muže v Buckinghamském paláci napřed přijal Capt. sir Harold Campbell. Samotné předání daru následně probíhalo v králově pracovně. Po přijetí velvyslance Lobkowicze došlo k představení zástupců Kolonie králi Jiřímu VI. Následně přečetl Lobkowicz králi dopis od Kolonie v anglickém překladu. Poté již došlo k předání daru. Model Brenu předal králi předseda J. Mucha. Král Jiří VI. dar velkoryse přijal a se zaujetím ho obdivoval. Představitelé Kolonie poté reagovali na královy dotazy. Zajímalo ho například, kdo Bren vynalezl, z čeho byl tento model vyroben či jak dlouho trvalo jeho zhotovení. Rozhovor se ovšem netýkal pouze daru, krále zajímala také situace v Československu. Sám vyjádřil svou víru v konec války a následný mír. Přibližně po půl hodině se král se všemi přítomnými muži rozloučil podáním ruky. Zúčastnění popsali tento akt následně. „[...] jeho podání ruky a stisknutí při tomto rozloučení bylo zvláště silné, srdečné, upřímné a radostné. Alespoň všichni jsme měli stejný pocit a dojem a proto věříme, že tomu tak skutečně bylo.“¹²⁴ Král Jiří VI. vyjádřil své díky po ukončení schůzky rovněž v dopise, a to adresovaném předsedovi Československé Kolonie. V psaní je uvedeno, že veličenstvu bylo potěšením přijmout zástupce Československé republiky. Rovněž je zde poděkování za zajímavý dar, kterého si Jeho Veličenstvo velice váží.¹²⁵

Kulomet Bren, darovaný králi, nebyl jediným modelem. Druhý model, stejného provedení, byl zhotovený jakožto dar pro ministerského předsedu Winstona Churchilla. K předání došlo na adrese No. 10 Downing Street. Setkání se účastnil velvyslanec Lobkowicz společně se třemi zástupci Kolonie. Jednalo se o předsedu J. Mucha, A. Kubička a poručíka J. Jalůvka. Muži byli nejprve uvedeni do kanceláře sekretáře ministerského předsedy. Během čekání zahlédli oknem Winstona Churchilla, jak přichází k zadnímu vchodu budovy. Poté byli již

¹²⁴ NA, fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-4/8.

¹²⁵ Tamtéž.

ministerským předsedou přijati v místnosti, která sloužila pro zasedání britské ministerské rady. Počátek setkání se nesl v duchu seznamování, které měl na starosti velvyslanec Lobkowicz. Následovalo přečtení dopisu od Kolonie a předání daru z rukou předsedy J. Muchy. „Je to velická pocta pro mne dostatí takový dárek, byla slova, se kterými přijal min. předseda model Brenu.“¹²⁶ Během další konverzace uvedl velvyslanec Lobkowicz, že takový dar přijal i král Jiří VI. Hovor pokračoval a Churchill například zmínil i T. G. Masaryka, kterého velmi dobře znal, a jeho syna Jana Masaryka. Dále hovořil o své cestě do Francie. Setkání bylo v závěru ukončeno společným fotografováním. Skupinu na fotografii seřadil sám Winston Churchill, který při této příležitosti podepsal J. Jalůvkovi svoji knihu nazvanou *The Aftermath*.¹²⁷

Zmíněné zbraně byly několik měsíců před slavnostními předáními vystaveny na sjezdu zbrojováků v Newcastle, který proběhl ve dnech 5. – 7. srpna roku 1944. Model pro krále byl pozlacen s rytým věnováním: „TO HIS MAJESTY KING GEORGE VI. IN RECOGNITION OF THE KINDNESS AND HOSPITALITY OF THE BRITISH PEOPLE, CZECHOSLOVAK CLUB, NEWCASTLE ON TYNE 1944.“ Druhý model, stejného provedení, byl odlišný pouze postříbřením.¹²⁸

Jedna z posledních společenských akcí v rámci Lobkowiczovy velvyslanecké služby se konala 27. října roku 1945. Událost je spjata s oslavou československého národního dne. Při této příležitosti přijal Maxmilián s manželkou Gillian československé krajany v Československém institutu na adrese 18 Grosvenor Place. Setkání proběhlo mezi 5.30 a 7.30 hodin odpoledne, kdy byl pro zúčastněné podáván čaj. Na této akci byli vítáni všichni Čechoslováci ve Velké Británii.¹²⁹

3.4 Třetí republika a druhý exil

Ani Maxmiliánovo druhé působení v Londýně se neobešlo bez zdravotních dovolených. V červnu roku 1945 pobýval velvyslanec několik týdnů v Praze. Po návratu do Londýna

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ NA, fond Ministerstvo sociální péče, Londýn – sign. 11-1-307/5.

ovšem Maxmilián onemocněl. Dle lékařské zprávy MUDr. Furtha, přednosta zdravotní služby vojenské mise ve Velké Británii, měl ložiskový zápal plic a zánět pohrudnice. Dle lékaře byl fyzicky i duševně vyčerpaný, a proto mu byla doporučena zdravotní dovolená. Maxmiliánovi se navíc objevily i zdravotní komplikace se zuby, které si dokonce vyžádaly operativní zákrok. Maxmilián tak využil lékařského doporučení a o zdravotní dovolenou požádal. K žádosti přiložil lékařskou zprávu a uvedl, že by dovolené také rád využil pro setkání se syny. Své potomky neviděl více než 5 let, protože studovali v Americe. Maxmilián konkrétně žádal o dvou měsíční dovolenou, která by měla začínat 8. srpna roku 1945. Velkou část zdravotní dovolené chce strávit právě v Americe. Uvedl ovšem také, že před odjezdem se pokusí ještě uspořádat nejnnutnější věci na velvyslanectví, zejména šlo o zařízení služebního bytu a nové uspořádání kanceláří. Dále se ještě před nástupem na dovolenou rozhodl zúčastnit zahájení nově zvoleného parlamentu dne 8. srpna. Po vyřízení těchto povinností tedy žádá o dovolenou, která by měla proběhnout od 15. srpna do konce září roku 1945. Dovolená byla nakonec povolena a Max se tak mohl vidět se svými syny a odpočinout si po závažných zdravotních komplikacích.¹³⁰

Poslední zdravotní dovolená ve funkci československého velvyslance proběhla roku 1946. Toho roku, konkrétně dne 3. května, požádal Maxmilián Ministerstvo zahraničních věcí o další zdravotní dovolenou, kterou plánoval započít dnem 15. července. K žádosti Max připojil vysvědčení o lékařské prohlídce, které se podrobil 2. května. Na základě tohoto vyšetření požádal Maxmilián o tříměsíční zdravotní dovolenou. Hlavním důvodem byl tedy jeho zdravotní stav. Zároveň si však také Maxmilián přál využít tuto dovolenou pro uspořádání rodinných a majetkových poměrů.¹³¹ Jednalo se totiž o poválečné období, během kterého se Maxmilián musel zaměřit na obnovu svého majetku v Československu, jenž mu byl po skončení druhé světové války navrácen. Dále chtěl dovolenou využít k repatriaci synů, kteří se mají koncem června vrátit ze studií v Americe. Ministerstvo zahraničních věcí žádosti vyhovělo a dokonce uvedlo, že není námitek, aby dovolenou nastoupil i před 15. červencem.¹³² Ovšem s ohledem na změny na Ministerstvu zahraničních věcí byla dne

¹³⁰ AMZV, Londýnský archiv – důvěrný 1939-1945, k. 242.

¹³¹ AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

¹³² Tamtéž.

6. června předložena žádost, aby byl Maxmilián úřadu mimořádného a zplnomocněného velvyslance zproštěn.¹³³

Definitivně opustil Maxmilián velvyslanecký úřad v Londýně 8. února roku 1947. Návrh na zproštění úřadu mimořádného a zplnomocněného velvyslance Velké Británie a Irsko zhotovilo Ministerstvo zahraničních věcí 6. června roku 1946 s tím, aby byl předložen nejbližší ministerské radě k projednání a následně předložen prezidentovi. Sezení ministerské rady proběhlo 1. října. Návrh na zproštění úřadu zde na základě listu Ministerstva zahraničních věcí ze dne 6. června představil náměstek předsedy vlády a ministr zahraničních věcí Zdeněk Fierlinger. Rada návrh schválila a předložila jej prezidentu Benešovi, který Lobkowicze oficiálně odvolal dne 3. prosince 1946.¹³⁴

Maxmiliánova diplomatická služba ale zcela neskončila. V roce 1947 byl jmenován ministerským radou na Ministerstvu zahraničních věcí, a ještě téhož roku, 20. března, mu byl vydán diplomatický pas. V něm byl, a to je zajímavé, Maxmilián stále veden jako velvyslanec. Tento diplomatický pas se pro něj stal klíčovým, neboť mu po únorovém komunistickém převratu zajistil bezproblémový odjezd do Ameriky.¹³⁵

V období po druhé světové válce byl Maxmilián za svou odbojovou činnost vyznamenán. Roku 1947 byl například podaný návrh na udělení pamětního odznaku druhého národního

¹³³ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 695.

¹³⁴ AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz. Benešovi byli již předtím zaslány odvolací listiny, které předběžně podepsal ministr Masaryk. AMZV, Diplomatický protokol 1945-1959, k. 2. Bohužel se mi nepodařilo zjistit, proč došlo k podání žádosti a následnému odvolání Maxe Lobkowicze z pozice československého velvyslance. Z informací je pouze patrné, že se nejednalo o jeho osobní rozhodnutí.

¹³⁵ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 695-96.

odboje.¹³⁶ Téhož roku, výnosem Ministerstva národní obrany ze dne 17. června, získal Medaili za zásluhy I. stupně.¹³⁷

Komunistický převrat změnil Maxovi život. Země, které sloužil po většinu života, mu odebrala veškerý majetek a také ho donutila opustit rodnou zemi. Odnětí majetku komunistickou mocí začalo již roku 1948 v důsledku tzv. revize první pozemkové reformy (na základě zákona č. 142/1947 Sb.). V březnu byl zahájen proces, který se týkal odnětí majetku lesního a zemědělského, ale dále proběhlo znárodnění pivovarů, lázní a průmyslových podniků. Říjen roku 1949 je spojený s odebráním zámků Bílina a Nelahozeves. Rodové sídlo v Roudnici nad Labem bylo rodině odňato v prosinci roku 1949. Konfiskace pokračovaly roku 1952, kdy byl rodině zabaven Lobkowiczský palác na Pražském hradě. Movité předměty přešly do rukou státu oficiálně v období šedesátých let.¹³⁸

Maxmilián byl únorovým převratem donucen opustit Československo a předpokládal, že se za stávající situace do své vlasti již nevrátí. V tom se ale zmýlil. Smrt blízkého přítele Jana Masaryka jej přivedla naposledy do Prahy.¹³⁹

Z pražského pohřbu odjel Max zpět do Londýna za svou rodinou, odkud všichni společně odjeli do Doveru v americkém Massachusetts, který se stal jejich novým domovem.¹⁴⁰ Oficiálně byl z československé zahraniční služby propuštěn až 23. listopadu roku 1948 na základě rozhodnutí akčního výboru Národní fronty.¹⁴¹ Maxmilián Lobkowicz zemřel ve věku sedmdesáti osmi let dne 1. dubna roku 1967 v Doveru. Gillian jej přežila o patnáct let a zemřela 2. března roku 1982.

¹³⁶ V návrhu je stručně vylíčen důvod podání návrhu: Max Lobkowicz odjel roku 1939 s rodinou do Londýna a přihlásil se tu ke spolupráci. V Londýně působil jako československý vyslanec a později velvyslanec. Nacisty byl zbavený státního občanství a jeho majetek byl zkonfiskován. AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 696.

¹³⁹ Bohužel se k této návštěvě nepodařilo dohledat další materiály.

¹⁴⁰ M. GAŽI – P. PAVELEC – M. HAJNÁ (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, s. 689.

¹⁴¹ AMZV, fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se snažila zachytit životní osud Maxmiliána Lobkowicze. Vycházela jsem ze studia primárních pramenů a literatury. V úvodu bakalářské práce jsem se věnovala historii rodu Lobkowiczů, neboť rodinná historie ovlivnila i Maxmiliánův život. Dále jsem putovala Maxovým životem a zaměřovala se na klíčové okamžiky. Svou pozornost jsem zasvětila zejména Maxmiliánově diplomatické činnosti. Právě tato oblast jeho života je totiž velmi výjimečná, neboť se vzdal možnosti vést aristokratický život a zcela se oddal československým službám.

Dnes můžeme Maxmiliána Lobkowicze bohužel označit ve srovnání s dalšími významnými členy rodu za zapomenutého muže. Bylo mi líto, když jsem viděla, jak málo prostoru mu je věnováno v rámci prohlídek na zámku v Nelahozevsi. O to větší radost jsem měla, když se v poslední době rodina Lobkowiczů rozhodla Maxe znovu veřejnosti představovat a připomínat. Poselstvím rodiny Lobkowiczů je totiž snaha zpřístupnit veřejnosti své umělecké sbírky, ale také rodinnou historii. V nedávné době zaměřila rodina svou pozornost na Maxe a z jejich iniciativy tak v prostorách Lobkowiczského paláce proběhla výstava s názvem Maxmilián Lobkowicz, diplomat ve službách Československa. Maxova osobnost se tak připomíná v době, kdy bylo oslavováno sté výročí vzniku Československé republiky, ale také sté výročí Maxmiliánova vstupu do diplomatické služby.

Přestože jsem se pokusila k této připomínce přispět touto prací, vím, že tu je stále mnoho oblastí Maxova života, které si zaslouží větší zájem. V tuto chvíli totiž znám četnou část jeho života, ale nemohu říct, že ho znám zcela. Do budoucna bych proto ráda pokračovala ve studiu a zjistila další pozoruhodné informace. Jedním z podnětů pro mě určitě bylo setkání s manželkou Maxmiliánova syna Martina, paní Margaret Brooks, rozenou Juett. Jedná se o jedinečnou dámu, kterou jsem do té doby znala pouze z obrazu, který se nachází v expozici zámku. Toto setkání pro mě bylo velmi přínosné. Najednou pro mě Maxmiliánovy osudy nebyly jen historií, ale skutečností. Pro paní Brooks byl totiž blízkým příbuzným, se kterým mnohé chvíle skutečně zažila. Sama mi také prozradila, že šlo o velmi významného a společenského člověka.

Maxmilián patří mezi osobnosti, na které bychom neměli zapomínat, a proto jsem se i já rozhodla přispět touto prací k jeho upomínce. Je totiž důležité vzpomínat na osobnosti, které formovaly náš národ, historii a daly zájmy naší republiky před svůj vlastní život. Jedná se o lidi, kteří si jistě zaslouží větší pozornost a úctu.

Seznam použitých informačních zdrojů

Prameny

Archiv bezpečnostních složek (ABS)

- fond Odbor politického zpravodajství MV – sign. 2M:11474.
- fond Ústředna Státní bezpečnosti – sign. 305-509-2/30-34.

Archiv Ministerstva zahraničních věcí (AMZV)

- fond Diplomatický protokol 1945-1959, k. 2.
- fond Osobní spisy 1945-1992, k. 551. Složka Maxmilián Lobkowicz.
- fond Londýnský archiv – důvěrný 1939-1945, k. 242.
- fond Londýnský archiv – obyčejný 1939-1945, Správa – úřadování, k. 479/2.

Národní archiv v Praze (NA)

- fond Ministerstvo sociální péče, Londýn – sign. 11-5-1.
- fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/517/2.
- fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1/938/1.
- fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-1-940.
- fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-11.
- fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-4/8.
- fond Ministerstvo vnitra, Londýn – sign. 2-52-9.
- fond Prezídium Policejního ředitelství v Praze, manipulační období 1941–1950 – sign. 42/L-51/14.
- fond Dr. Jaromír Smutný – sign. 12-1-5/6.
- fond Ministerstvo sociální péče, Londýn – sign. 11-1-307/5.
- Státní památková správa Praha – fond 864.

Vojenský ústřední archiv (VÚA)

- kmenové listy (Maxmilián Lobkowicz)

Literatura

- BÍLEK Tomáš V., *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1882, s. 672.
- BRANDES Detlef, *Češi pod německým protektorátem: Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 2000, s. 768.
- GAŽI Martin – PAVELEC Petr – HAJNÁ Milena (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, Praha 2020, s. 824.
- GEBHART Jan – KUKLÍK Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české XV.a: 1938-1945*, Praha 2006, s. 600.
- HAZDRA Zdeněk – HORČIČKA Václav – ŽUPANIČ Jan, *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*, Praha 2011, s. 347.
- HAZDRA Zdeněk, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky*, Praha 2015, s. 334.
- HORČIČKA Václav – ŽUPANIČ Jan, *Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století*, Praha 2017, s. 912.
- JANÁČEK Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1976, s. 272.
- Lobkowiczské sbírky, o. p. s., 2017, s. 64.
- MŽYKOVÁ Marie – MAŠEK Petr – KASÍK Stanislav, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002, s. 240.
- PÁNEK Jaroslav, *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*, Praha 1989, s. 417.
- POPELÁŘ Miroslav, *Maxmilián Ervín Lobkowicz. Aristokrat velvyslancem republiky*, rukopis, archiv autorky.
- ŠEVČÍKOVÁ, Linda. *Zámek Jezeří a jeho novodobá historie*. 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce Vlnas, Vít.
- VOTÝPKA Vladimír, *Paradoxy české šlechty*, Praha 2005, s. 372.
- WURZBACH Constantin von, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 15. Theil, Wien 1866.

Internetové zdroje

- Epravo.cz [online], [citováno dne: 19. 4. 2020]. Dostupné z:
<https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=7716&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

Národní památkový ústav: Jezeří, [citováno dne: 27. 4. 2020]. Dostupné z:

<https://www.zamek-jezeri.cz/cs/o-zamku/historie>.

mzv.cz [online], [citováno dne: 15. 7. 2020]. Dostupné z:

https://www.mzv.cz/london/cz/o_velvyslanectvi/budova_velvyslanectvi/grosvenor_place_c_8_9.html.

mzv.cz [online], [citováno dne: 6. 11. 2020]. Dostupné z:

[https://www.mzv.cz/london/cz/o_velvyslanectvi/velvyslanec/velvyslanci_v_minulosti/index\\$1325.html?action=setMonth&year=2020&month=8&day=1](https://www.mzv.cz/london/cz/o_velvyslanectvi/velvyslanec/velvyslanci_v_minulosti/index$1325.html?action=setMonth&year=2020&month=8&day=1).

vysoky-chlumec.cz [online], [citováno dne: 7. 12. 2020]. Dostupné z: <http://www.vysoky-chlumec.cz/historie-hradu/d-30412>

Seznam obrazových příloh

Příloha 1 – Maxmilián Lobkowicz, fotografie od Františka Drtikola

Zdroj – Pohled ze zámku Nelahozeves

Příloha 2 – Gillian Margaret Somerville

Zdroj – National portrait gallery [online], [citováno dne: 1. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw52923/Gillian-Margaret-Hope-Lobkowicz-ne-Somerville?LinkID=mp54437&role=sit&rNo=0>.

Příloha 3 – Ferdinand Zdenko Lobkowicz

Zdroj – MŽYKOVÁ Marie – MAŠEK Petr – KASÍK Stanislav, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002, s. 165.

Příloha 4 – Anna Berta z Lobkowicz, roz. Neippergová

Zdroj – MŽYKOVÁ Marie – MAŠEK Petr – KASÍK Stanislav, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002, s. 167.

Příloha 5 – Portrét Maxmiliána Lobkowicze

Zdroj – The Lobkowicz Collections [online], [citováno dne: 1. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/LobkowiczCollections>.

Příloha 6 – Maxmilián Lobkowicz, fotografie z třicátých let 20. století

Zdroj – GAŽI Martin – PAVELEC Petr – HAJNÁ Milena (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, Praha 2020, s. 688.

Příloha 7 – Fotografie T. G. Masaryka z 1. září roku 1937 s osobním věnováním Jana Masaryka Maxu Lobkowiczovi, 2. října 1937

Zdroj – GAŽI Martin – PAVELEC Petr – HAJNÁ Milena (ed.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, Praha 2020, s. 689.

Příloha 8 – Setkání s ministerským předsedou Winstonem Churchillem při příležitosti předání kulometu Bren

Zdroj – The Lobkowicz Collections [online], [citováno dne: 1. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/LobkowiczCollections>.

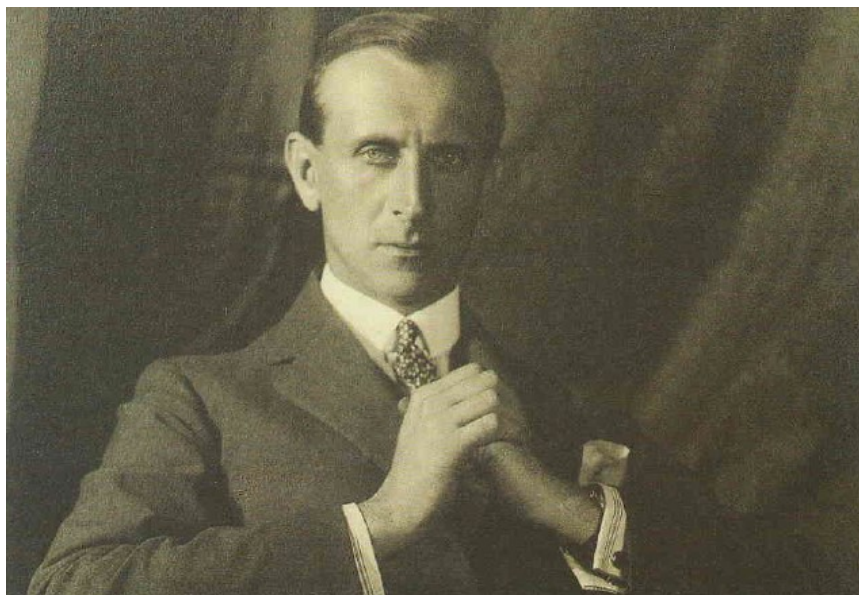
Příloha 9 – Margaret Brooks a Martin Lobkowicz

Zdroj – The Lobkowicz Collections [online], [citováno dne: 1. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/LobkowiczCollections>.

Příloha 10 – Alexandra a William Lobkowicz

Zdroj – The Lobkowicz Collections [online], [citováno dne: 1. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/LobkowiczCollections>.

Obrazové přílohy

Příloha 1

Příloha 2

Příloha 3

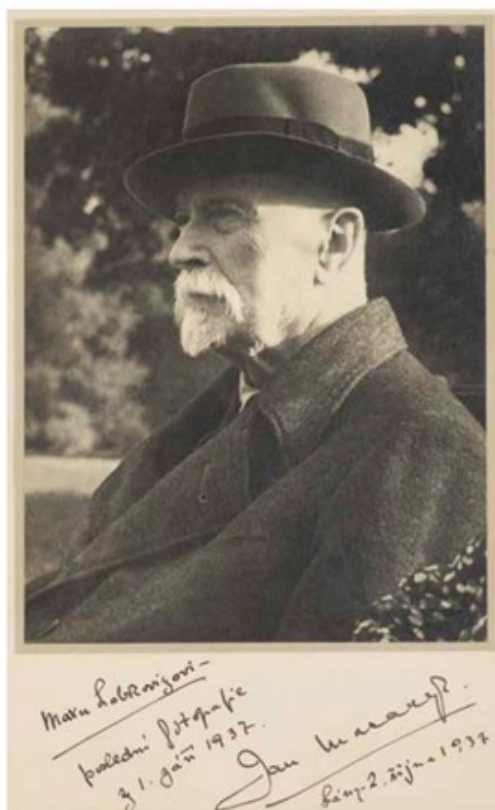
Příloha 4

Příloha 5

Příloha 6

Příloha 7

Příloha 8

Příloha 9

Příloha 10